

33 43

సామ్యం

భౌతిక సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 2

రాజమహేంద్రవరము 16-1-1979

—* ఈ సంచికలో *—

- 1) వేదసంహారము - నాయకుడు.
- 2) రష్యా విప్లవకవి మైకో విస్కీ.
- 3) సాహిత్యంలో హేమంతం.
- 4) కద్రూ వినతల ఘట్టము - కొన్ని ప్రశస్తి విశేషాలు.
- 5) భారతమాత. (పద్య)
- 6) విశ్వనాథవారి సాహిత్య విమర్శ.
- 7) మురళి. (పద్య)
- 8) 'ఏణరాజు' గ్రంథసమీక్షపై లేఖ.
- 9) 'ఏణరాజు' సమీక్షపై లేఖకు సమాధానము.
- 10) శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా! (పద్య)
- 11) వెలుగులోకివస్తూ చీకటికిబలైపోయిన యువకవి - నూతలపాటి గంగాధరం.
- 12) తాత్త్వికనవల-1. అసమర్థుని జీవయాత్ర - హేతువాద నిరాసము.
- 13) ఈపక్షంలో.

1—2—79 సంచికలో తిక్కన మౌఖనిర్వచనము, శివభారత సమాలోచన, వెలుగుకవికవి జీవంపోసిన శేషేంద్ర మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 లేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా

సంవత్సరమునకు రు 10-00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిప్రతి 50 రు.

వేణీసంహారము - నాయకుడు

— డా. నేతి అనంతరామకృష్ణ, ఎం.ఎ. —

క్రీ. శ. ఏడవశతాబ్దిలో వసించినభట్ట నారాయణుడు వేణీసంహార మను అను అంకముల నాటకమును సంస్కృతిమున రచించెను. ఇందు నాటక లక్షణములన్నియు క్రమముగా పాటింపబడినవి. భట్ట నారాయణుడు వేణీసంహారమును కొన్ని క్రొత్తకల్పనలను చేసెను. భాష శక్తి మంతిమై వీరరసానుగుణముగా ఉన్నది. ఇందు రమణీయములైన దృశ్యములు పెక్కులు గలవు. కాని అందు సుసంఘటితములుగా లేనందున వైకృత్యమునకు ఇంచుకొరత వాటిల్లినది. అయినను ప్రాథమిక రీతిని సంతరింపబడిన వేణీసంహారమునకు సంస్కృతరూపక చరిత్రలో ప్రముఖ స్థానము కలదు. అట్టిదీనిని వడ్డాది సుబ్బరాయకవి (1855-1938) అంతి ప్రాథమముగాను తెలుగులోనికి 1886వ సంవత్సరమున అవతరింపచేసినారు. వీరు నాటక ప్రదర్శనములందు పాత్రలు గ్రహించిన నటులకూడ. వీరికి వ. సు. రాయకవి యనియు వ్యవహారముండెను. వీరు ధర్మరాజు పాత్రను, ఆశ్వత్థామ పాత్రను శక్తి మంతిముగా అభినయించిరి. తొలి తెలుగు నాటక కర్తలలో భూమికాధారణము చేసిన క్రథములు సుబ్బరాయుడుగారే. ఇట్లు ఉత్తమనాటకకర్త, నటుడు అయిన వీరు ఆంధ్ర నాటకరంగ చరిత్రలో ప్రత్యేక స్థానముకలిగియున్నారు. నాటినుండి ఒక అర్థశతాబ్దముపాటు ఈ ఆంధ్రవేణీ సంహారము తెలుగు నాటకరంగమున ప్రతి యాత్ర చేసినది.

ఈనాటకమున ముఖ్యముగా కొన్ని మహాభారతయుద్ధ సంఘటనలను స్వీకరించి, చివరకుభీముడు దుర్యోధనుని వధించి శ్రీపది కొప్పుముడుచుట వరకుగలకథ

వర్ణింపబడినది. దీనినిబట్టియే యీనాటక మునకు వేణీసంహార మను నామము కలిగినది.

ప్రథమాంకములోని భానుమతీ పరిహాసోక్తులు, ద్వితీయాంకములోని భానుమతీ స్వప్నదశ్యనాది వృత్తాంతము, చతుర్థాంకమున గాంధారిదృతిరాష్ట్రము యుద్ధరంగమునకు వచ్చుట, షష్ఠాంకములో చార్యాకునికల్లమాటలునమ్మి యుధిష్ఠిరుడగ్నిప్రవేశము చేయబోవుట మొదలగు నూత్నకల్పనలు కలవు. సుయోధనుని వధించి తద్రక్తినిక్తమైన హస్తములతో న్రౌపదివేణిని మాడిచికొప్పు పెట్టెదనని భీముడుచేసిన ప్రతిజ్ఞ సంపూర్ణ మగుటచే దీనికి వేణీసంహార మనుపేరు వచ్చినది. పాత్రలవ్యక్తిత్వమును సుస్పష్టరేఖలతో తీర్చిదిద్దుటయే ఈనాటకమందలి ప్రధాన గుణము ఇందలినాయకు డెనకో నిర్ణయించుటకు కవి ఏవియు ఆధారములు నూచించిఉండలేదు. అందువలన ఏతిద్వంద్వమునందలి నాయకుడు భీముడా? లేక ధర్మరాజా? అనుసందేహముల కవకాశ మిచ్చుచున్నది. కావున ఈ విషయమును వ. సు. రాయకవిగారి నాటక మాధారముగా పరిశీలించుటయే ఈవ్యాసోద్దేశము.

‘వేణీసంహార’ మను దానికి వేణీసంబంధపురస్కృతి శత్రుసంహారి మని యర్థముచెప్పవో ధర్మరాజు నాయకుడగును. వేణీసంహారిమన కేశసంహారముని యర్థముచెప్పవో భీముడునాయకుడగును. కాని కేశసంహారమునాథముడెప్పు భీమచరిత్రము దానికి కారణభూతి మగు ప్రాసంగికముగ గ్రహించి ధర్మరాజు నాయకత్వమును స్థాపించుటయుగలదు. ఇదియే యుత్తమము.

దశనిధిరూపకములలో నాటక ప్రభేద మొకటి. దానికి ప్రసిద్ధి తెచ్చిన లక్షణములలో ధీరోదాత్త నాయకత్వ మొకటి. కావుననే ప్రాచీన నాటక కర్తలు అనుల్లంఘనీయము అగు వానిలో దీనినిగూడ జేర్చిరి. రసము నాయకత్వవివక్షకు ముఖ్య కారణ మగును వీర మంగియగుచో ధీరోదాత్తుడు నాయకుడు. రాద్ర మంగియగుచో ధీరోద్ధతుడు నాయకుడు. భీముడు ధీరోద్ధతుడు. వీర మన్నవారిపట్ల ధగ్మజుడు నాయకుడు. ఇతడు ధీరోదాత్తుడు.

స్థూలదృష్టితోఁజూచిన నీనాటకమున భీముడే నాయకుడు. అతని చాపల్యము, నహంకారస్ఫూరికమగు అవికల్గతత్వము, దర్పభూయస్త్వము మొదలగునవి యీ విషయమునే ఋజువు చేయుచున్నవి. మరియు

“ఆ దురాత్మ! వృథామంగళ పాతక! ప్రలూషాభమా!” అన్న భీముని వాక్యములతోనే నాటక ప్రారంభము జరుగుచున్నది. అంకము నాయకాసన్నము కావలయునన్న అంకలక్షణము ననుసరించి భీముడే ప్రతి అంకమున కన్పట్టును. ఈనాటకమున ప్రతినాయకుడగు దుర్యోధనుని సంహరించినవాడు, సంధికి సమ్మతింపక న్రౌపది నపహరించినవాడు, మీదు మిక్కిలి వేణీసంహార మహాత్మ్యమును గావించినవాడు భీముడు. “ప్రత్యక్ష శత్రు చరితమ్” అన్న నాటక లక్షణము వేణీసంహారమున భీమునకే అన్వయించుచున్నది. కావున వాయుపుత్రుడే నాయకుడు. ఇతడు ధీరోద్ధతుడు. రాద్ర మంగిరిసము. ఈ కారణముల నన్నిటిని మనమున నుంచుకొనియే వేణీ సంహారాంధ్రీకరణకర్త యగు వ. సు. రాయకవి పీఠిక

యందు భీమనాయకత్వమునే ధ్రువపఱచి నట్టి క్రింది వాక్యములవలన స్పష్టమగుచున్నది.

“వేణీసంహార మను నీ నాటకము భారతము ననుసరించి భట్టనారాయణుడనుకవి గీర్వాణభాషయందు రచించినాడు. ఇది శౌద్రురస ప్రధానమైనను అపరసాశ్రయంబని చెప్పదగి యున్నది. దీనికి కథానాయకుడు పార్థమధ్యముడు భీమసేనుడు”.

ఈ ప్రకారము స్థూలదృష్టితో పరికించి యీ నాటకము నందలి అంగిరసము శౌద్రమనియు, నాయకుడు భీముడనియు, నిర్ణయించుట కేవల భ్రాంతిమూలకము. భట్టనారాయణుడిగు శౌద్రము నంగిరసముగ నుద్దేశించి పోషించియుండలేదు. నూత్నపరిశీలమువలన నీవిషయము స్పష్టముకాగలదు. స్థూలదృష్టితో పాఠకులు భ్రాంతి నొందుచు రనియెంచి, కవియే వీరమగి యనియు, నాయకుడు ధర్మజాడనియు కొన్ని నూతనము గావించి యున్నాడు. వీరమైనను శౌద్రమైనను నాటకమున శత్రు నిర్మూలన మొనర్చిన భీమసంబంధియే యగును. కాని కత్తిపట్టని ధర్మజనిష్ఠ మనుట యెట్లుననది కొందఱి ప్రశ్ని.

యజ్ఞమున సర్వకార్యములను యజమానుడే నిర్వహింపడు. బుద్ధివక్తలు, నుపద్రష్టమున్నగువా రాయజ్ఞ కార్యనిర్వహణ మొనరింపుదు. ఆయజ్ఞదీక్షను గైకొని యాజ్ఞీకుడు కేవలము తిరుగుచు గానే యుండును అంతమాత్రమున యజ్ఞఫలము బుద్ధివక్తలకును, ద్రష్టకు చెందదు. తత్ఫలమున కర్హుడు సోమయాజియే. కరుతేత్ర సంగ్రామయజ్ఞమునకు యాజి ధర్మజుడే. తత్ఫల మారసికే చెందును. ఈవిషయము భీమునివలన నీ క్రింది పద్యముద్వారా వినుచున్నాము.

“విను బుద్ధివక్తలమేము నల్వరమునా
వెన్నుం దుపద్రష్టమా

యనుడే యాజియు, సోమిదమ్మ వగుదీ
వే; కారపుల్ తత్పకుల్
వనితా దుఃఖము నీగుటేఫలముగా
వర్తిల్లు నయ్యధ్వరం

బునకున్ రాజుల నందఱం బిలువగా

మ్రోగింతు రా దుందుభిన్”-

‘నయ త్యన్యాన్ భటా నితి నాయక’
యను వ్యుత్పత్త్యనుగుణముగ నాటకమున ఫలానుభవ మెవ్వరికి చెందునో ఆతడే నాయకుడగుట ప్రాచీనాలంకారిక సంప్రదాయము. పూర్వోక్తమైన విధమున ఫలానుభవము ధర్మజునకే సంక్రమించుచున్నది. కాన ఆతడే నాయకుడు.

ధర్మజుడే నాయకుడగుట సీక్రిందివద్యమింకను సుస్పష్ట మొనరించు చున్నది.

‘మది సత్యరత భంగసాధ్వసమునన్

మందీకృతంబయ్యెనె

య్యది, తాల్కిం గులకాంత గోరియొకచా

యన్ విస్మృతంబయ్యెనె

య్యది ద్యూతారణి శ్రౌపదీపసవకే

కాకర్ణణంబుట్టెనె

య్యది, యాధిష్ఠిర మాక్రథాగ్ని కరువ

న్యాసీమ జృంభించెడున్”.

కరువన్యాసీమజృంభించి దగ్ధ మొనరించినది యాధిష్ఠిరాగ్నియే. భీమాదులు దాని కుపకరణ మాత్రులే.

నాటకమున నాయకుడు స్వయంపరిపూర్ణ ప్రజ్ఞావంశుడగుట తనయభిమతానుసారిమే వర్తించును. కాని యితరుల యాజ్ఞానుబంధుడు కాదు. ఇది యతనిలో నొత్కిప్త్యనుచక మగు విషయము. భీముడు నాయకుడగు పక్షమున నిది చెల్లదు. అతడు బీబాదినుండి నిర్వహణ పర్యంత మగ్రజాజ్ఞానుసారమే ప్రవర్తించినాడు. “మీరు గారు గురువులతమ్ముండగానే” ననుభాషణము లితిని క్రోధోద్వేగస్థాయిని సూచించుచునే కాని భ్రాతృతిం స్కారపూర్వకమగు నవిధేయతకు నిదర్శనములుకావు. కానిచో ‘నిప్పుడే పట్టి వధియించియేను దుస్ససేనునొద్దకు నిను బంపలేనె, కులువ’ యని దుర్యోధనుని

పైకి దుమికిన యీపాండవ సింహము ప్రొద్దుతో రిపులుగ్రుంకు అరిపైన్యములన్ మరల్పుడీ’ యనెడి. ఈభ్రాతృజ్ఞ చెవిని పడగనే పిల్లివలె మఱలుటకు సమాధానము లేకపోవలసి కచ్చును.

‘ప్రత్యక్ష సేత్పచరితమ్’- అన్న నాటక లక్షణమున అన్వయమువేరు. ప్రత్యక్షముగా నాయకుడే తత్కార్యనిర్వహణమున కుద్యోగింపవలసిన యావశ్యకత లేదు. తత్సంబంధీకుడెవ్వరైనను దోషము లేదు. సంబంధీకు డుపకరణమాత్రోపయోగియే. ధనుర్ధరహస్తమునుండి విముక్తమగు విశిఖము శత్రుభంజనము గావించినను, తచ్చక్తిధనుర్ధరుని యధీనమే. అట్లే యీ నాటకమున భీముడే ప్రతినాయకుడగు దుర్యోధనుని సంహరించి వేణీసంహార మొనర్చిన కార్యముల నెల్లను ధర్మజానుజ్ఞ వడసియే గావించెను. ఈ నాటకప్రధానాంగ మగు వేణీసంహార మహోత్సవమును గావించుచువుడు సైతము భీముడు “దీనురాలైన శ్రౌపది వేణీసంహార మహోత్సవ మనుభవించుగాక”. అన్న ధర్మజాజ్ఞను గ్రహించియే తత్ప్రతిజ్ఞా నిర్వహణము సఫలము చేసికొనినాడు. కావున నాయకుడు యుధిష్ఠిరుడేయగుచున్నాడుగాని భీముడుగాదు.

ఇందంకములన్నియు, నాసన్న నాయకములు కావు కావున ధర్మజప్రవర్తనయు, తద్విజయూచక వాక్యసరణియు నెటువ్యక్తీకరింపబడునో యాయంకము లన్నియు నాసన్న నాయకము లనిభావించినచో, నీలక్షణమింగు పరిపూర్ణ మగును.

“అవికల్పః త్తమోహ నతిగంభీరో

మహోసత్వః

స్థేయాన్ని గూఢమానో ధీనోదానో

దృఢత్రతః కథితః”

అయ ధీనోదాత్త లక్షణమునకు ధర్మజుడు చాలవరకు తగియున్నాడు. ఇందుగల యవికల్పనత్వము, తమోవత్త, నిగూఢాభిమానము మొదలగునవి యీతనికి నైసర్గికములు.

రష్యా విప్లవకవి మైకో విస్కీ

— శ్రీ ఇ. టి. లోకనాథరావు.

Downwith your love,
Downwith your art,
Downwith your system,
Downwith your religion.

మైనాలుగంశాలు బూర్జువా వ్యవస్థలో మనిషిని దోచుకు తింటాయని రష్యన్ మహాకవి మైకోవిస్కీ చెప్పాడు.

జార్జియన్ సంబంధమైన 'బాగ్దాద్'లో ఈ మహాకవి తన బాల్యాన్ని గడిపాడు. ఈకవి తండ్రి ఫారస్తరు. 'సవరల' కల ఈ జార్జియన్ కొండప్రజలు కూడా వారి భాషలో మాట్లాడే వారితో ఎంతో సన్నిహితులై పోతారు. మైకోవిస్కీ తండ్రికి వారి ప్రాంతీయభాష వచ్చు. అందుకే అప్పుడైనాడు ఆకొండ ప్రజలకు.

'మైకో' చిన్నతనంలో కొండపిల్లలై ఆడుకుంటూ వారిభాషను చక్కగా

(2 వ పేజీ తరువాయి)

నాటకమున ఫలానుభవ మెవ్వరికి చెందునో యాతడే నాయకుడు. భగవానుడగు శ్రీకృష్ణుడే యుద్ధస్థిరునితో 'సకుల సహదేవ ధృష్టద్యుమ్న సాత్యక్ ప్రముఖ సేనానాయకులు... వారికలకు లయి, మియభిషేకమును గోరుచున్నా' రని తెలుపుటతో ఫలము ధర్మజునకే చెందుచున్న దని తెలు తెల్లమగుచున్నది.

నాటకాంతమున భగవత్ వాక్యమును పల్కు నాతిడు నాయకు డగుట స్మృత నాటక సంప్రదాయము. ఇందు ర్మజుడే భగవత్ వాక్యమును పఠించె యన నాతడే నాయకుఁ డగుట సంప్రదాయసిద్ధము.

పైచిర్యయాధారముగా వేటిసంహార నాటకమున ధర్మజుడే నాయకుడగుట సమంజసముగ నున్నది.

గ్రహించాడు. ఈ 'జార్జియన్' భాష విప్లవదినాల్లో తనకంతో సమాకరించి దని మైకో అంటాడు. 1906 లో మైకో తండ్రి ఆకస్మికంగా చనిపోవడం వల్ల, కుటుంబమంతా 'మాస్కో'లో ఉన్న పెద్దక్క వద్దకు తరలి వెళ్ళవలసివచ్చింది. 'మైకో'ని కవిగా తీర్చిదిద్దడంలో మాస్కో పట్టణపు వాతావరణం ఎంతగానో ప్రేరణచేసిందని అతనే చెప్పుకున్నాడు.

Russia was dream of my life' మాస్కో ప్రాథమికోన్నత పాఠశాలలో ప్రవేశము, సోషల్ - డెమోక్రటిక్ పార్టీలో సభ్యత్వం రెండూ ఒక సారి జరిగాయి. ఎన్నో విప్లవకర సంఘటనల్లో పాల్గొనడం వల్ల మూడుసార్లు జైలు శిక్ష అనుభవించాడు. మూడోసారి వేసిన పదకొండు నెలల జైలుశిక్ష కాలంలో (1907-99) మధ్యకాలంలో మైకో తన్ను ప్రభావితం చేసిన ఆంశాలతో సహా తన జీవితచరిత్రను సంక్షిప్తంగా రాసాడు. కొండప్రాంతంలో పుట్టుక; కొండప్రజలతో గడిపిన బాల్యం; మాస్కోలోగల విప్లవకరపరిస్థితులు; మైకో సాహిత్యంలో పూర్తిగా చోటు చేసుకున్నాయి.

సెల్ నెం. 103 లో ఉంటున్న దినాల్లో వివిధ సాహిత్యప్రక్రియల్ని, కవుల్ని అధ్యయనం చేసాడు. విప్లవకళా కారుడుగా మారి, 'సమసమాజకవనం' అభివృద్ధిచేయడమే తన జీవిత పరమార్థమనే నిర్ణయానికి జైల్లో వేవచ్చాడు.

జైలునుండి విడుదల కాగానే మైకో అనేక కళాకారులను, కవులను కలుసుకున్నాడు. మొదట్లో అటువంటిసంఘాతం మెలగడం కాస్త క్రొత్తగా ఉన్నా సర్దుకుపోయాడు. చిత్రకళాకారుడుగ అవుదా మనుకొన్న మైకో కవిగా మార

డానికి తగిన వాతావరణం కల్పింపబడింది. ఆ సమయంలోనే మైకోకు 'ఘోషచరిత్ర' లతో పరిచయం ఏర్పడింది ఆరోజుల్లో 'బూర్జువా' వ్యవస్థపై తిరుగుబాటు ధోరణికలవర్గంగా ప్రఖ్యాతిగాంచినారు; కాని వర్గసమరంపై వారికి నమ్మకంలేదు. ఘోషచరిత్రలు 'మైకో సాహితీ ప్రక్రియలకు, పూర్తి మార్గదర్శకులు కాకపోయి నప్పటికీ, వారు ఉద్బోధన చేసిన 'నిహిలిజమ్' మాత్రం మైకో సాహిత్యంలో విప్లవధోరణిని, బూర్జువా సాహిత్యాన్ని భౌతికపరంగా ఆలోచించి విశ్లేషించడానికి తగిన చేయూతను, మెదడుకు మేతను ఇచ్చింది. దానిని గ్రహించి 'మైకో' తన సొంత ఆలోచనా ధోరణితో సరికొత్త బాటను నిర్మించుకున్నాడు.

'రష్యావిప్లవం' మైకోను తట్టింది. దాంతో మైకోలో కనువిప్పుకల్గి, నివురు గప్పిన నిప్పుయ్యాడు. క్రాంతి దర్శియై 'విప్లవవిజయాన్ని' గిరిగీసి చూపించగల్గాడు. తాను రాసిన 'Clouds in pants' నుకీర్తిరచనను, పెట్రోగ్రాడులో ఉన్న 'గోర్కీ' మహాకవి ముంగు చదివి వినిపించాడు. ఆ రచనతో 'గోర్కీ' ముగ్ధుడై 'Russia is in need of a great poet both Democratic and Romant' అని అన్నాడు. మైకో రచనల్లో ఇది గొప్ప విప్లవపూరితమైన ధ్వని సమన్వితమైన రచన. మరియు స్వీయచరిత్ర మిళితమైన 'విప్లవ-కాల్పనిక' రచన ఇది.

'Clouds in pants' అనే సుదీర్ఘ రచనలో మైకో ఎలాగున బూర్జువాసంస్కృతి, చర్చి, సంప్రదాయం, తన నిండుప్రేమను భగ్నం చేసాయో చెప్తాడు. తాను గాఢంగా ప్రేమించిన 'మరియా' అనే అమ్మాయి, 'You know, I am getting married' అని స్వయంగా వచ్చి

చెప్పినప్పుడు అతడు 'I am clam as the pulse of the corpse, అని మాని అయిపోతాడు. ఈ సుదీర్ఘ రచనలో అతడు చూపిన ప్రేమతత్వం 'మైకోకు, మరియాకు' సంబంధించినట్లు కాక, సంఘంపై వ్యక్తికి జరిగే అన్యాయంగా చిత్రిస్తూ వాపోతాడు. తన భగ్నప్రేమకు కారణమయిన దోపిడీ వ్యవస్థపై, 'కలం-కత్తి'ని దూసి నిలిచాడు. విప్లవ కవిగా మారాడు. అందుకే మైకో 'Down with your love' అని బాధతో చెప్పాడు.

మహాకవికి గల ముఖ్యలక్షణాలలో 'క్రాంతదృక్పథం' ఒకటి. అది మైకోలో సత్యం. అట్టోబరు విప్లవాన్ని ఆహ్వానిస్తూ 'Crowned with the thorns of revolt the year 1916 draws nigh' అని నిశితమైన పరిశీలనతో అన్నాడు. కాని, మైకో అంచనా ఒక సంవత్సరం ముందయింది. 1917లో అట్టోబరు విప్లవం విజయం సాధించింది. 'ఇది నా విప్లవం' అని గుండె విరిచిచెప్పిన విప్లవకవి ఈతడు. అందుకే ఇప్పటికీ రష్యా ప్రజలు మైకో మాకవి' అని సగర్వంగా వెల్లడిస్తారు.

'విప్లవకవి' అనేవాడు రచనకే పరిమితుడు కాదు; అని 'మైకో' చెప్తూ అట్టోబరు విప్లవం తరువాత ఎన్నో సాంఘిక కార్యక్రమాలలో పాల్గొన్నాడు. 'సినిమా, నాటకరంగ', సామాన్య ప్రజలలో చైతన్యం కల్పించే సాధనాలని గ్రహించి 12 Screen plays రచించాడు. వార్తాపత్రికలలో, మీగజైన్లలో అనేక సమస్యలపై వ్యాసాలు వ్రాసాడు. విప్లవదినాలలో పట్టణ : తావరణాన్ని ప్రతిబింబించే 'Political Posters' రచించాడు. రెనిన్ మహాశయుడు విప్లవానంతరం 'New economic policy' వ్యారా రష్యాను సంపద్యంతం చేయవలెనాడు. విప్లవానంతరం రష్యాను

సా హిత్యం లో హేమం తం

— శ్రీ కేశవరపు వేంకట్రామయ్య, ఎం. ఏ.

'కవనీయం కావ్యం' వర్ణింపఁదగినది కావ్య మని అభినవ గుప్తుడు. 'కవయతీతి కవిః తస్యకర్మ కావ్యం' వర్ణించువాఁడు కవి. అతని కర్మకావ్యమని విద్యాధరుఁడు 'లోకోత్తర వర్ణనా నిపుణ కవి కర్మ కావ్యం' అని ముమ్మటుఁడు కావ్యమును నిర్వచించెను. కావ్య నిర్వచన మటుండే వీనిని బట్టి కవి ప్రధాన కర్తవ్యము వర్ణన మని తెలియుచున్నది. వర్ణనలు కావ్య సాధాంగణమున తీర్చిదిద్దిన రంగవల్లులు. కవి ప్రతిభకు నికరగుణములు. దండి కావ్య దర్శనమున (1. 16-13 శ్లో) కావ్యము అష్టదశవర్ణ నాయుత్తమై యుండునలె నని నిర్దేశించినాఁడు. దీనిలో 'ఋతువర్ణన' మొకటి. నాయికానాయ

కులు రసోద్దీపనము పొందుటకు చంద్ర నదీనద నగర 'ఋతు' సముద్ర మలయ మారుతాదు లత్యంత తావశ్యకములు. వీని లో ఋతు వర్ణనము సాహిత్యమునకు విశిష్ట సౌందర్య సుధాయకము.

అది మధ్యాంత రహితుఁ డగు విరా ట్పురుషుని కాలపురుషునిగ పరిగణింప వచ్చును. 'అహమే నాక్షయః కాలః' అని గీతా ప్రవచనము. 'సంవత్సరో వై ప్రజా పతి స్తస్యా యనే దక్షిణం చోత్తరంచ' 'మాసో వై ప్రజాపతిః' అహోరాత్రే వై ప్రజాపతిః...' అని ప్రశ్నోపనిషత్తు. ఈ కాల పురుషుని అంగములే ఋతువులు. దృశ్యమాన జగత్తునందలి చైతన్యమున కును, పరివర్తన శీలమగు ప్రకృతి విలాసము

'సమసమాజరష్యా'గా మాకృత చేయాలని అతడు తన ఆఖరి బహిరంగ ప్రసంగంలో వెల్లడించాడు. అందుకు తగిన జాతీయ కార్యక్రమాలన్ని మొదలయ్యాయి. ఈ సమయంలోనే మైకో 'It అనే రచన చేసాడు. ఇది కేవలం 'మైకో'కు సంబంధించిన భగ్నప్రేమ కథ. ఈ రచనలో తన ప్రేమ సఫలం కాకపోవడానికి కారణం అప్పటి 'వ్యవస్థ', అని నొక్కి చెప్పాడు. కనుకనే 'Down with your system' అని కేకవేశాడు. పైరచన చేయడానికి 'మైకో' సుమారు 50 గోజులు తన గదిలో పూర్తిగా ఉండి పోయాడు. ఎవర్నీ రానిచ్చేవాడుకాదు. తన మేధనంతను కేంద్రీకరించి 'It' అనే రచన పూర్తి అయ్యాక 1921 ప్రవరలో బయటకువచ్చాడు. తన జీవితాన్ని సాహిత్యాన్ని 'ప్రేమ' ఎంతగా ప్రభావితం చేసిందో ఈ రచనలో పూర్తిగా చెప్పాడు. తను చెప్పింది తనకు సంబంధించిందేకాదని, అందరికీ సంబంధించి

దని, అంటాడు. 'Love is the heart of everything' If it stops working, all the rest dies of, becomes superfluous unnecessary' ప్రేమ నుండి తప్పించుకోవడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదని వివరించాడు. ప్రేమతత్త్వంలో మైకో మహావిలక్షణాలన్నీ ప్రదర్శించాడు, తన ప్రేమ భగ్నం కావడానికి కారణమైన చాలిక అంశాలైన చర్చి, సంప్రదాయాలు, సంస్కృతి, రాజకీయం, నైతికమత్రాలు మున్నగు వాటిలో ఖర్చుచున్న బూర్జువా వ్యవస్థపై తిరుగు బాటును ప్రదర్శించి, ముందు తిరాలప తనలాంటి నికృష్టదశ పట్టకుండా చేశాడు. కాని 'దేవదాసు' వలె త్రాగుబోతు కాలేదు. అందుకే అతడు మహాకవి అయ్యాడు. అటువంటి ఆలోచనా విధానాన్ని ఇచ్చిన 'మార్క్సిజానికి' ధన్యవాదా లర్పించాడు. (సశేషం)

అవను ఋతువులే హేతు భూతములు. కాచిత్ర పరిభ్రమణమున ఋతుపరిణామము ప్రవర్తిల్లుచుండును. అనంత కాలచక్రమున వ్యవహార సౌలభ్యము కొలుకు సంవత్సరము నొక ప్రమాణముగ డీసికొన్నచో ప్రతి సంవత్సరమున ఆ ఋతువులు క్రమపరిణామ ప్రాప్తము లగుచున్నవి. వసంత, గ్రీష్మ, వర్ష, శరత్, హేమంత, శిశిర ఋతువు లవి. స్థావర జంగమాత్మక మగు నీ జగత్తంతయు నీ పద్భుతు లీ హేతుభాసురమే. ఒక్కొక్క ఋతువునో ప్రకృతి ఒక విధమయిన విశ్వరూప ప్రదర్శనము చేయును. ప్రకృతము ఆంధ్ర సాహిత్యనందనోద్యానవనమున ప్రతిఫలించిన హేమంత శ్రీని పరిశీలించుము.

‘హేమేన హంతితి హేమంతః’ అని హేమంత శబ్దవ్యుత్పత్తి అనగా చలిచేత జనులను హింసించునది అని అర్థము. మార్గశిర, పుష్య మాసాలు (డిసెంబరు, జనవరి) హేమంతఋతువు. నుంచుకురియు చుండుటయు, తదభావము నందైనను చల్లగా నుండుటయు ఈ ఋతు స్వభావము. వసంతం ప్రేయసీప్రియులకెంత ప్రియతమమో, హేమంతము కాముకుల కంత ప్రియతమము. ఎల్లరు చలి బాధనుండి నివారణ పొందుటకు ప్రయత్నింతురు. ముడుకడుపుట్లలో ముసుగుతన్ని పగుండువారు, ఎండకు ఎదురు చూచెడివారు, చలిమంటల కాగువారు, ఎల్లెడల కన్నట్టుదురు. శీవకోటిని చలిపెట్టు ఇక్కిట్టులను తిలచి కొన్న నవ్వుపుట్టును. హేమంత సీనులని బంటి పూవులు, చేమంతులు కై చేసికొని విహరించును. తాము ఈ ఋతువున నశించును. ‘హేమంలే దినలఘుతా, శీత, యవ, స్తంబ, మరు, బక, హిమాస’ హేమంతమున పగటి ప్రొద్దు తక్కువ. రాత్రి ఎక్కువ. ఈ హేమంతమున సంక్రాంతి సంకరములు గమనార్హములు. సాతాని జియ్యరు కోడికూతతో మేల్కొని తిరుచూర్ణము దిద్ది, చిజుతలు, తంబురమీటుచు ‘హరిలో రంగ హరీ’ యనుచు పాటలు

పాడుట ప్రతిపల్లెయందును కన్నట్టును. కొత్తపెండ్లి కూతుళ్ళు వీధులలో కల్లాపి చల్లి రంగారుబంగారు రంగవల్లికలతో నలంకరించి గొబ్బెళ్ళు పెట్టుచు పాటలు పాడుదురు. కోడిపందెముల కోలాహలము, గంగిరెద్దుల సంరంభము ముచ్చట గొలుపును. వరికంకుల తోరణాలు, సిరికంకుమ పారాణులతో ప్రతి గృహము పచ్చగా నుండును. ఇవి హేమంత ఋతులక్షణములు.

హేమంతమునకు ఇంకొక ప్రత్యేకత కలదు. హేమంతానంతర ఋతు వగు శిశిరమును హేమంత ఋతులక్షణములు కొన్ని కలిగి యుండుటవలన; దానిని హేమంతములోనే అంతర్లీనముచేసి ‘సంచారేచక్రేపరివర్తమావే’ అని ఐదు ఋతువులనే లెక్కించుటయు కన్నట్టును. ‘హేమంతావధి సంప్రబోధ గురువుల్ హృష్ణతలేజోగ్ని ధా, య్యా మంత్రాక్షరముల్ పటిగగిరి వన్యామంద వాతూలముల్, వేమాణుం గలశీ తనూభవ వభూవేణీ భరాంతః ప్రసూ, నామోద గ్రహయాళువుల్ పాలసి దక్షరామమధ్యంబునన్’ అని శ్రీనాథుడు వసంత ఋతు సౌభాగ్యమును వర్ణించుపట్టుల హేమంత శిశిరములను కలిపి వర్ణించినాడు. ఐనను సమాన లక్షణముల కన్ను భిన్న లక్షణములే అధికముగ నుండుటవలన వీనిని వేర్వేలుగనే పరిగణించుట యుచితము.

ఆంధ్ర సాహితీలత సంస్కృత సాహిత్యపుసామ నుండి బాహిరిల్లినది కనుక ఇంచుక సంస్కృత సాహిత్యమందలి హేమంత ఋతువర్ణన నరయుదము. అది కావ్యమగు రామాయణమున వాల్మీకి హేమంతమును విపులముగ వర్ణించెను. (ఆరణ్యకాండ. 16స. 1,4 to 26 శ్లో).

‘శరద్వ్యపాయే హేమంత ఋతు రిప్తః ప్రవర్తతే’
శరదృతువు గడచి యిప్తమైన హేమంత ఋతువు ప్రవేశించిన దట. ఇంకను హే

మంతమును గుఱించి లక్ష్మణుడు రామునితో ఇట్లు పలికెను.

‘అయం సకాల సంప్రాప్తః
ప్రియో యస్తే ప్రియంవద
అలంకృత ఇవాభాతి
యేన సంవత్సర శ్శుభః.’

–‘ఓరామా! ఏది రీతి మిక్కిలి ప్రియమో, దేనిచే సంవత్సరమునకంతకు నలంకారము గలుగునో అట్టి హేమంతర్తువు వచ్చినది’ అని భావము. అప్పటికింకా శ్రీరామునకు సీతావియోగము ప్రాప్తించలేదు. అందుకే శ్రీరామునకు హేమంతము ప్రీతిపాత్ర ముచున్నాడు లక్ష్మణుడు. పై శ్లోకమందలి ‘ఇప్త’ శబ్దమును ఇట్టిదే. మఱియు ప్రకృతిని వర్ణించుటయేకాక, ప్రకృతికిని పాత్రలకును తాదాత్మ్యమును తాపించుట గమనార్హము.

‘జ్యోత్స్నీ తుషార మలినా
వార్ష్య మాస్యాం న రాజతే
సీతేన చాతప క్యామా
లక్ష్మ్యతే న తు శోభతే’

–‘పున్నమనాడు గూడ వెన్నల తుషార మలిన మగుటచే కాంతిరగ్గి యొండతాప దుకు నల్లనయిన దేహముగల సీతా దేవియుం బోలియున్నది. ఎంతమాత్రము ప్రకాశము లేదు’ అని భావము. ‘అప్పధగ్ యత్న నిర్వర్త్వః సోఽలంకార రసేమతః’ అని ధ్వన్యాలోకకర్త చెప్పినటుల ఇట్టి అస్రయస్సాధ్యములగు సహజవర్ణనలు కథానూత్రములో అంతర్లీనమై వస్తుసాక్షాత్కార మొనర్చుటలోను, రసప్రసన్నమగుటకును సమర్థము లగును. కాగా వాల్మీకి వర్ణనలో ఇంకొక విశేషము కలదు. ‘ఇప్త’ ‘ప్రియో యస్తే ప్రియంవద’ అన్నవిభిన్న ఇంత విభులవర్ణనలోను శృంగారస్పర్శగల పదములు లేవు. అతని వర్ణన ఆర్ష ప్రకృతికి అద్దము పట్టినది. మిగిలిన కవులెల్లరు ఈ ఋతు వర్ణనలో శృంగారమును ఆపోసన పట్టిన వారే. కొన్నిపట్టుల బౌచిత్యపు పాలి మేరలను దాటిన వారును లేకపోలేదు.

వ్యాసుడు హేమంతమును వర్ణింప లేదు కాని స్పృశించి విడిచెను.

‘హేమంతే ప్రథమే మాసి నందవ్రజ
వమారికాః

చేరు ర్నవిష్యం భుం జానాః

కాత్యాయన్యర్చనవ్రతమ్

హేమంతర్తువు నందలి ప్రథమ మాసమున (మార్గశిర్షమున) నందవ్రజకన్యకలు కాత్యాయనీ వ్రతము చేయవారంభించిరట. ఇట్లే కిరాతాగ్జనీయము, శిశుపాలవధ, మధురావిజయము, రఘువంశము మున్నగు కావ్యములలో హేమంతము వర్ణితము. భానుకుండను కవి హేమంతమును ఒక చాటువులో చక్కగా వర్ణించెను.

‘అమృత మేవ రమన్యై
యామినై వాసరః ప్రేయాన్
అధికం దదౌ ని జాంగా

దధ సంకుచిత స్వయం తస్మా!

పగలను నొక పురుషుడు లేన భార్యయగు రాత్రికి, ఆకాశ మను దుప్పటిలో అధిక భాగమును కప్పకొన నిచ్చెను. మిగిలిన భాగమునందే తన శరీరమును మూడుచుకొనుటకు చేసిన ప్రయత్నము వలన పగలు కుంచించుకుపోయినది. రాత్రి వ్యాకోచించుకొనియున్నది అని భావము. దీనివలన హేమంతమున పగలు, రాత్రి కూడ చాల అధిక మని; పగటికాలము తక్కువని, రాత్రికాలము ఎక్కువని విశదమగుచున్నది. హేమంత స్వభావమును కవి రమణీయమగు కల్పనతో కప్పినాడు.

ఒక కవికుల గురువు కాళిదాసు ఆయన ‘ఋతుసంహారము’ ప్రకృతి కాంతకు మేల్కొనలేక ‘ప్రకృతికన్ భాష్యప్రణేతర్ కవుల్’ అను దానిని సార్థకము చేసిన వాడు కాళిదాసు. ఋతుసంహారమున హేమంతము శ్లోకములలో వర్ణితము. అందు ప్రథమశ్లోకము విశా మిగిలిన వన్నియు శృంగారరసపూర్ణములే. సహజ

ముగా కామోద్దీపకమైన హేమంతమును వర్ణించుటలో శృంగారమునకు ప్రాధాన్యమిచ్చుటలో ఆనాచిత్యము లేదు. కాళిదాసు వర్ణనలో ఎచ్చటను ఆసభ్యతగాని అశీలముగాని లేకపోవుట విశేషము.

‘పీనస్త నోరః స్థలభాగ శోభా

మాసాద్య తత్పీడన జాతభేదః

తృణాగ్ర లగ్నై స్తుహినైః పతన్భి

రాక్రన్దతీ వోషసి శీతకాలః’

ప్రాతఃకాలమున మంచుబింగువులు పడియవి గడ్డికొనలంగు జేరి రాలుటకు సిద్ధముగా నుండును. ఆ బింగువులఁజూచిన పీనస్తనోభితములగు సుందరీమణుల వక్షోభాగంబుల నందిన యీ శీతకాల మచ్చట నలుగుఁడుఁడెంది యా భేదమున నేడ్చుచున్నదా? యనునట్లున్నది. -ఉత్పేక్షోల్లసితమగు ఈ భావము కాళిదాసు అచుంబిత భావనాపటిమకు నిదర్శనము. అనంతకాలపు సంస్కృతాంధ్ర కావ్యములందలి ఋతువర్ణనలకు ప్రత్యక్షముగనో, పరోక్షముగనో, కాళిదాసు కృతి ‘ఒజ్జబంతి’ యైన దనుట సత్యమైరము కాదు.

కాగా ఆంధ్ర సాహిత్యమున హేమంతు ఋతువర్ణన మునర్చిన ప్రథమకవి నన్నెచోడుడు. ‘కుమాగ సంధకము’న (1-122, 128) పాల్గొని త ప శ్చ ర్య యం దు హేమంత శ్రీ వర్ణితము.

‘శరదాగమమునఁ దనసుత

కురు పరితాపంబు నేయుచుండుట

హిమ భూ

ధర పతి గని వానిపముం

బరి గొనియెనొ నాఁగఁ గుహిన

పటలము పర్వన్’ (6-123)

తప మొనరించెడి తన పుత్రికయగు పార్వతికి శరత్కాల శోభ పరితాపము కలుగ జేసినదని ప్రతీకారము చేయవలెనని హిమ వంతుఁడుగ్రుడై చూచెనా యనునట్లు హిమ మెల్లడల గ్రమ్మెనని స్వభావోక్తి

రమ్యముగ వర్ణించినాడు కవిరాజశిఖామణి. అంతేకాక హేమంతము ‘సంతతో పచిత మారవికారమున దేశములందు బర్వినదట’. నీతుబాధ కోర్వజాతక పాములు బొరియలలో దాగుకొని నటులు, నాగరికులు భూగృహవాసులై బయటికి రాక యుండి రట.

‘రంగనాథరామాయణమున’ వాల్మీకి ననుసరించి గోనబుద్ధార్థుడై హేమంతవర్ణన మొనర్చెను. (ఆర. కాం. 233 to 266) అందును స్వకపోల కల్పిత ప్రతిభ లేకపోలేదు.

‘మంచిన గారు తామరల కన్నీరు

ముంచిన విరహుల మోములఁగేరు

పొదిగొన్న యకరువుల్ పొట్టుగా

మీఁదఁ

గదలు లేటులు పొగల్గా చలిగొన్న

కొలను దేవతలకుఁ గుంపట్లఁబోలె

విలసిల్లు కందమ్మి విరులఁ జూచితివె’ జలరూపిణి యగు కొలను దేవత కేయంతటి చలియున్నచో మిగిలిన వారిమాట చెప్పవలె! చలి బౌద్ధత్యమును చక్కగా నిరూపించినాడు బుద్ధార్థుడై.

‘సృసింహపురాణము’న ఎఱ్ఱన హిరణ్యకశిపు తపోవర్ణనమున హేమంతఋతు వర్ణన మొనర్చెను. (2ఆ.19, 21) హిరణ్యకశిపునకును ప్రకృతికిని తాదాత్మ్యము ఘటింపఁబడినది.

‘దనుజఘోరతపోగ్రతనుఁడలంకినమాడ్చి

గమలిన నెత్తమ్మికన్నుమూయ

వ్రతము వేడిమివెమ్ము దిలిజుమేకనోడు

క్రమమునఁ గడలుఁ దీరమున కొడుఁగ

నసుర వెచ్చని యూర్పులడరఁగనింకను

నీటిగూరక మంచునీరు గురియ

లదేవతలు దైత్యు కలితనం బగ్గించు

చెలువున సారసోక్తులు చెలంగ

దివిజవైరి తపము లేఁగెల్లఁ గంటికి

నిదురలేక చూచునదియుఁ బోలె

వికచ కముద నేత్ర విభవయై కలఁజె

న్నొండ దానవేంద్రుఁ డున్న సరసి’

(2-21)

కద్రూ విసతల పుట్టము -

కొన్ని ప్రసన్న విశేషాలు

- భాషాప్రవీణ శ్రీ మైలవరపు శ్రీనివాసరావు, ఎం. ఏ.

(గతసంచిక తరువాయి)

నన్నయ చాలాచోట్ల విశేషణాలని వ్యర్థంగా వాడెడు. కద్రూ, వినత కలిసి మర్నాడు చూసిన ఉచ్చైశ్శృవాన్ని 'తురంగము - బాతిప్రయుక్తవిశేషణము' adjective of anality-speed going horse) అన్నాడు. 'తురంగ చ్చతీతి తురగః' అని విగ్రహము. వేగముగా వెళ్ళేది అని. మిగతా అన్నిచోటులా హయమూ-హయరత్నమూ-అశ్వమూ అని ఇక్కడ ఇలా అనడానిక్కారణం ఒకటే. కర్కోటకుఁ దనే పాము తన తోకమీఁద వేలాడుతున్నాడు. వినతకి, ఆగుట్టతోకమీఁద వేలాడేది పాము అని తెలియదుగానీ గుట్టానికి తెలుసు ఏదో తనతోకమీఁద ఉందని. ఆ కర్కోటకుఁడు కూడ కాపానుభవ భీతచిత్తుఁడు. ఇప్పుడు చేయవలసినపనికూడా సరిగా చేయకపోతే మరొకాపం ఇస్తుందని భయంకూడా ఉండవచ్చు. అందుకే కర్కోటకుఁడు వీలయినంత త్వరగా, వినత చూసీ చూడకుండా పూర్తిగా తెల్లగాఉందనే నమ్మిక తోచేలా ఆ గుట్టాన్ని ఆక్కణ్ణించి కదిలేలా చేశాడు. అందుకే అది తురగంఅయింది. కాపఫలం

(రవ పేజీ తరువాయి)

హేమంతియుతువున కమలములు నశించును. దానికి తపోనిష్ఠలో కన్నులు మూసికొనిన దైత్యుని గాంచి కమలము కన్నుమూసిన దని కవి కల్పన. హేమంతము కథాగతవర్ణనలో అంతర్లీనము చేసిన కవి ప్రతిభ మహాదాత్రము.

(సశేషం)

ఎవరికైనా అనుభవించక తీయదు. నిజానికి వినతకి కాపం తాను క్రొడ్డుని పగలగొట్టి నందు కిచ్చినట్లుంది. ప్రతికాపంకూడా ఏదో ఒకమంచికే బ్రవ్యబడుతున్నట్లు (రాబోయే కాలంలో పదిమంది క్రేయస్సుకే) అనిపిస్తుంది. ఈ కాపంవలన వినత మతీంత బాగ్రత్తగా ఉండడం, గరుత్మంతుఁడు పుట్టడం, అమృతం లేనడం జరిగింది. సర్పయాగం వలన పాములు నశించడం, వాసుకి శేషాదులు సర్వభూతాధారమైన విష్ణువుని, భూమిని మోయడంవంటి ఉత్తమ కృత్యాలలో ఉండడమూ జరిగింది. కద్రూవకి పరోక్షంగా గర్వభంగం అయింది. లేనిపోని ఈర్ష్యతో తనపుత్రులనందఱనూ చంపుకోవడం ఏమంత తెలివి? ఇది ఓరకంగా ఉపదేశాన్నిస్తుంది. తాను కోపాద్దిపితముఖియై శపించింది. 'తనకోపమే తన శత్రువు' అంటే ఇదే. కథ చివరివరకూ చూస్తే అధర్మం నశిస్తుంది. ధర్మం జయిస్తుంది. అదేకదా ఉత్తమోపదేశము.

ఆ శోజుల్లో దాసీత్వం అంటే చాలా ఆధికారం చెలాయించబడే - హీనంగా చూడబడే స్థితి. ఈనాఁడూ లేకపోలేదుగాని ఆరోజులంతా కాదు. ఈదాసీత్వం అనేది శర్మిష్ఠ-దేవయాని కలహంలో కూడా కన్పడుతోంది. "కన్యకాసహస్రయుతయై నాకు శర్మిష్ఠ దాసీయగుఁగాక!" అని దేవయాని కోరడం ఇందుకు సాక్ష్యం. సరే ఇలా కద్రూవకి దాసిగా ఉండి పనులు చేస్తుండగా రెండవగ్రుడ్డు దానంతట అది పగిలిం దట. ఆపద్యం ఇది -

"ఆతత పక్షమానుత ర

య ప్రవికంపిత ఘూర్ణితాచల

వ్రాత మహర్ణవుండు బల

వన్నిజదేహ సముజ్జ్వల ప్రభా

ఘోరపతంగ లేజుఁ దుది

తుం డయితార్మ్యుడు తల్లికిన్మనః

ప్రీతియొనర్చుచు న్నెగసె

భీమజవంబున నభ్రవీధికిన్."

ఈరెండవగ్రుడ్డు పగిలినప్పుడు చెప్పిన పద్యానికీ - మొదటిగ్రుడ్డు తాను పగలగొట్టిన పద్యానికీ పోలికలున్నాయి. మొదటిపద్యం ఇది -

"దాన నపరార్థకాయ వి

హీనుఁడు పూర్వార్థతను స

హితుఁ డరుణుఁ డనం

గా నుదయించెను సుతుఁడు మ

హా నీతియుతుండు దల్లి

కప్రియ మెసఁగన్.

ఇట్లు వికలాంగుడై పుట్టిన యనూరుండు

... సూర్యరథ నూతుండై యరిగె"-

1. తల్లి కప్రియ మెసఁగన్

పుట్టినవాఁడు అనూరుఁడు

తల్లికిన్ మనఃప్రీతి యొనర్చున్...

ఉన్నవాఁడు గరుడఁడు

2. ఉదయించెను సుతుఁడు(అనూరుఁడు)

ఉదితుం డయి తార్మ్యుఁడు

(గరుడఁడు)

ఈ క్రియాపచాల వాడుకలోకూడా

భిన్నత గోచరిస్తుంది.

3. మహానీతియుతుండు-అయినా

అనూరుఁడు అప్రియాన్ని చేస్తాడు.

(విశేషణాలు గుణానికి సంబంధించినవి లేవు) అయినా ప్రియాన్ని చేస్తున్నాడు గరుడుఁడు.

1. సూర్యరథ నూతుండై

యరిగె (అనూరుఁడు)

భీమజవంబున నభ్రవీధి

కెగిరినాఁడు. (గరుడఁడు)

ఇలా ఇద్దరికీ పుట్టడంలో - స్వరూప భావాల్లో ఉన్న అస్పష్టమైన పోలికలని బాగా చిత్రించి చూపాడు. చిత్రకళ కూడా ఒక లలితకళే. అయినా కవిత్వమంత ఉత్తమంకాకపోవడంలో ఉత్తమ కళ అనలేకపోతున్నాం. అందుకే లలిత కళల్లోని చిత్ర-శిల్ప-నృత్య-సంగీతాదు అన్న కవిత్వంలో ఉంటున్నాయి.

ఉదాహరణలు కోకోల్లజు. అనూరుడు పుట్టినప్పటి పద్యంలో తల్లి కప్రియమెసగన్ అనేచోట నామిస్ర లొకరు తల్లిక (తల్లికిన్ + ఆ = తల్లిక = తల్లికే) ప్రియమెసగన్ అని విడిచి ఒక సౌందర్యాన్ని కన్పరిచారు. ఆ వికలాంగ త్యాన్ని చూసి అప్రియంపడినా-ఏతల్లికి ఏపుస్రుఁ డంటే ఇష్టం ఉండదు? అయితే ఇక్కడ వినతకే ప్రియంకల్గించే కొడుకు అనడంలో విశేషం ఏమంటే, ఎవడైనాసరే-అసలు పుస్రుఁడు పుట్టడం అంటేనే గిట్టని కద్రువకీ - తత్సఖులకీ, ఇది అప్రియంకాదా? అని. వాస్తవే ఇది బాగానే ఉంది. సహృదయు లాలో చింతునగాక!

మహానీతియుతుడైనవాడు తల్లికి ప్రియాన్ని చేయాలిగానీ, అప్రియాన్ని ఎందుకు చేశాడు? అనిపించడంసహజం. వినత ఒకతీరు మత్స్యభావానికీ, అహంకారానికీ లోనై గ్రుడ్డుని అధర్మంగా చిదిపింది. తదనుగుణంగా కగ్యభావాన్ని ఆమె అనుభవించవలసిఉంది. కాబట్టే వినత కాపగ్రస్తురాలైంది. వినత చేసింది అవినీతియైనపనిఅని అనూరుఁడేఅన్నాడు 'నన్ను సంపూర్ణశరీరుంగానీక యుండం బవియించిన అవినీతపు గావున...' అని సంపూర్ణ శరీరుణ్ణిగా అనూరుణ్ణిచేస్తే అతడప్పుడు కాళ్ళతో పనిలేని నూర్వరపు నూతుఁడు గా నక్కరలేకుండా మరేదో యంతకంటే ప్రజోపయోగంచేసి ఉండే వాడు. తల్లివద్దనే ఉండేవాడు. దానీ త్వం తనతల్లికి తెచ్చేవాడు కాదేమో.

ధర్మాన్ని జయించేలా చేసి అధర్మాన్ని తుదముట్ట నాశనం చేసేవాడేమో! ఇన్ని అర్థాలు ఇలా ఊహించుకొంటూ వెడుతూంటే సంతోష ఘంటాపథంలో స్పష్టంగా గోచరిస్తాయి. అతఁడు (వైన తేయుడైన అనూరుఁడు) నీతియుతుడే కాక మహానీతియుతుఁడు కాబట్టి తల్లి-అని ఐనా వెనుదీయక ఘోరకాపాన్ని ఇచ్చాడు. ఈ కాపంలో ఒకచక్కని ధర్మోపదేశంఉంది. ఎవరియెడ తను మత్స్యభావాన్ని వహించి గ్రుడ్డుని చితిపిందో వారికే దాని కన్నుని శపించాడనూరుఁడు. ఒకరియెడఉండే మత్స్యరాన్ని సహించానీ అంటే వారియెడ ప్రేమకలిగి ఉండాలి. ఇది చాలా అనూహ్యం విన విషయం. ఊహలోనే భరించలేని విషయం. కానీ నిజంగా అహంకారం నశించానీ అంటే మార్గాంతరం లేదు. పైగా తనలోని అహంకారం నశించడం తనకే ఉత్తమ లోకాలు ప్రాప్తించడానికి మార్గం. ఇది తెలిసినా అహంకారపూరితమైన పట్టుదలతో ఎవరు-తను కయిష్టులైన వారివద్ద ఊడిగానికి ఒడబడతారు? అందుచేతే అనూరుఁడు దానివికమ్మని కాపా నిచ్చాడు. అంతేకాని 500 ఏండ్లు దానిగా ఉంటే ఈదోషం తొలగుతుంది అనలేదు. అలానే అవకాశం (Exemption) ఇచ్చి ఉంటే వినత అసలు కాదేమో! లేకఏదో లేదా వచ్చిన గోజున మానివేసేదేమో! ఇలాంటి లోక సహజమైన, మానవ సహజమైన కామక్రోధాగులకు లోనైన విషయాలనుగూర్చి ఆలోచిస్తూంటే ఇతన్ని సహజాలు కాక తప్పవు. తన తల్లిదోషం తొలగాలని ప్రయత్నించే కొడుకు, తల్లికి ఉత్తమగతిని కోరే పుస్రుఁడు; సుపుత్రుఁడూ, మహానీతియుతుఁడూ కాక మరెవడోతాడు? ఈ కాపం కనపడడానికి ఏదోలాఉండొచ్చు కాని మంచి ప్రయోజనాన్ని అపేక్షించియే కదా! గోగం తగ్గించేమందు చేదైనా తప్పదకదా.

సరే! ఇంత ఉద్బుతవిధంగా పుట్టిన గరుడుఁ డాకాకాని తెగిరాడు. వెంటనే క్రిందికి దిగివచ్చి తల్లికి మ్రొక్కాడు. తడయక మ్రొక్కియున్న వినతానుతు నప్పుడు చూచి... కద్రువ వాణ్ణి పిలిచిందని వ్రాస్తాడు నన్నయ. ఆకాకానికి ఎగిరి క్రిందికి వచ్చినా ఆలస్యం అయినట్లే లేదంటే చక్కని వేగంతో వెళ్ళి వచ్చాడుఅని అర్థం. అయితే దిగిగిగఁగానే వినతకి నమస్కారం చేసాడో లేదో కద్రువ వాణ్ణి పిల్చింది. ఆమె 'ఇదుగడ' సేసిందట, అంటే అనూయని పొందింది. మొదటి పిల్లవాడిలా రెండోవాఁడు కూడా ఏదో అర్థకుడైతే అనందించుదా మచుకున్న కద్రువకీ ఈ పుత్రుడు పుట్టడమే గిట్టనిది. అందునా అతని ప్రతాపం పుట్టినక్షణంనుంచీ భయంకరంగా ఉంది. సరే-ఇదీ మంచిదే అనుకొంది తనపుత్రుల నందర్నీ ఎత్తుకొని తిరుగుతూ ఉండమని, ఏపని పురమాయించినా (తానుగాని పిల్లలుగాని) తప్పకుండా చెయ్య మని (విడువక చేయము) ఆజ్ఞ ఇచ్చింది. ఇది కూడా 'ప్రభుత్వమేర్పడన్' ఇచ్చిందట. ఏదోమామూలుగా కాకుండా అధికారి కంగా చెప్పిందన్నమాట. ఇతఃపూర్వం వినతకి ఇలా చెప్పినట్లు లేను. అధికారంలో కూడిన ఆజ్ఞ ఎల్లానైనా ఏదోలానే ఉంటుంది. అధికారంలో కూడిన ఆజ్ఞలో కొంతమ్మదుత్వం - సౌహార్దం ఉంటే (అంటే చెప్పే భంగిమలో) ఆ పనిని నెరవేర్చే పద్ధతి మరోలా సుగమంగా ఉంటుంది. వినతమీద అధికారిం కద్రువ చెలాయించినట్లు ఇంతకుపూర్వం అసలు ఒక్కచోటకూడా కనపడదు. అందుకే పంచశతవర్షాలు (500 సంవత్సరాలు) కద్రువవద్దదానిగాఉన్నా వినతకి అసలేమీ బాధలేనట్లుగా నన్నయ 'ఓపినపనులు సేయుచున్నంతఁ బంచశత వర్షంబులు నిండి' అన్నవాక్యం తెలియ చెప్తుంది. ఇలా నిగ్గయించడంలో హేతు

తే మంటే గరుత్మంతుడు పుట్టి అమృతం తెచ్చేలోపులో మూడు మార్పులు ఉండడమే.

1. గరుడునికి వినత ప్రభుత్వ మేర్పడన్ (అధికారరీతిలో) ఆజ్ఞ నివ్వడం.

2. నూర్మండివేడికి మాడి ఉరగాలు నేలపడిపోయినప్పుడు గరుడుని ఎండలించడం.

3. కద్రువ ఇంద్రుని సహాయమున పిల్లల్ని బ్రదికించుకొన్న గర్వంతో (ఉరికి) ఊరికే గరుడుని వలనా, వినత వలనా పనులు చేయించుకోవడం -

అప్పటివరకూ గరుత్మంతుడికి బాధ అనిపించలేదు. ఎప్పుడైతే తనతల్లిచేత కూడా ఊరికే పనులు చేయించుకోవడం కద్రువ మొదలెట్టిందని అతనికి అనిపించిందో అప్పుడు తల్లిని అడిగాడు దానీత్య కారణం ఏమిటని? సరే తల్లి చెప్పడం జరిగింది. ఈ పై మూడు మార్పులలో కొన్ని విశేషాలు ఉన్నాయి. పరిశీలించి చూద్దాం -

1. ప్రభుత్వ మేర్పడన్ ఆజ్ఞ నివ్వడం -

తనకొడుకుల నెత్తుకొని తిరుగుతూండమని ఆజ్ఞ నిచ్చింది. నిజానికి కద్రువ అనూయతో ఏమీ చేయలేక, వైనతేయుడైన గరుత్మంతుణ్ణి ఎలాగైనా పనిచేయించాలనే ఉద్దేశంతో తనకొడుకులని ఎత్తువలిగగమన్నట్లు కన్పిస్తుంది. నిజానిక కద్రువవద్ద పరిచారికలు ఉన్నారు. వారు ఎత్తుకొని త్రిప్పరా? అయినా దానీ పుత్రుణ్ణి ఊరికే ఎదిగు వదలాలి? ఇంతేకాక ఇంకో విశేషంకూడా అనిపిస్తుంది. ఎంతోకోపంలో పాపం ఆత్మల్ని ఆపిల్లలకి మరణకాపాన్ని ఇచ్చింది. పుట్టిన కొన్నాళ్ళకిగదా శాపం ఇచ్చింది. ఇప్పటికి 500 ఏళ్ళు దాటాయి. వాళ్ళలోనూ విశేషం వచ్చింది. త్వరలో మన మంతా జనమేజయ సర్పయాగంలో చచ్చిపోతామనే నిర్వేదం వాళ్ళకి కలగడం మొదలయింది. వాళ్ళకింకో మిత్రుడేలేదు. ఏదో పుట్టిన అనూరుడు

పిళ్ళ పొందు కోరవండానే పైకి ఎగిరి పోయాడు గరుత్మంతుడైనా ఉంటే కొంత పిళ్ళకి నిర్వేదం తగ్గుతుంది. అదీ కాక మనస్సుకి విశ్రాంతి (recreation) కలిగే అవకాశంకూడా వీడి దగ్గరుంది. వాడికున్న తెక్కలవల్ల వాడెక్కడికైనా వెళ్ళగలడు. వాడితో పిళ్ళని ముడివేసి జతచేస్తేదీవిత నిర్వేదం కొంతైనా తీరుతుంది. పైగా గరుడుడు ఆకాశాని కిగిరి అక్కడుండే లోకాలు, దిశాసాలపురాలూ అవీ చూపిస్తుంటే ఏమైనా అక్కడివారిలో కొంత పరిచయమైనా ఏర్పడవచ్చు. ఏదోవారు బ్రతికే ఉపాయాన్ని వారు కశ్యపునితో కలసి ఆలోచించి నెరవేర్చుకోవచ్చు ఇలా ఊహించి అంది. కద్రువక ఇంత ఆలోచన తట్టేందా? ఇది ఊహమాత్రమే అని భావించనక్కరలేదు. తల్లిగా తన పిల్లలకోసం ఎంత ఊహించకుండా ఉంటుంది? వాళ్ళనిర్వేదం ఈమెపై ప్రత్యక్ష బాధగా తోచదా? ఇంక పిల్లలక జీవితనిర్వేదం ఉందా? లేదా? అనే విషయంగూర్చి వేరేచర్చించుకోనక్కరలేదు. ఎందుకంటే 'మాతల్లి నాస్యం పోవాలంటే మీ కేం కావాలి? అనగానే ఒక్క పెట్టున (ఉరగులు) 'మాకు అమృతాన్ని తెచ్చియ్యి' అన్నారు. జీవితాశతో లేక జీవించాలనే ఆశతో అమృతాన్ని అడిగారు.

ఆ పన్నగముఖులని తన పీపునట్టుకొని ఆడవులూ, ద్వీపాలూ, గిరులూ, అఖిలదిక్పాలపురాలూ చూపించాడు గరుడుడు. పన్నగలని అందర్నీ ఒక్క రోజున చూపించిగా లేదు. పైగా చూపిన స్థలాలన్నీ ఎంత వేగంగా చూపినా ఒక్క రోజులో అయ్యేవీకావు. కొంత కొంతమందిని రోజుకీ తీసుకెళ్ళి చూపించి తిరిగి మరికొందర్ని అదేస్థలానికే మార్చాడు తీసికెళ్ళడం...ఇలా చేసిఉంటాడు. ఇలా

చేయవలసిన అవసరమే లేకపోయే పనే అయితే, అంటే గరుడుడు ఊహిరి సలపకుండా చేయవలసిన పని కాకపోతే, ఇంకా చెప్పాల్సినస్తే గరుడుడు ఇంటి వద్దే నిత్యం ఉండాల్సిన పనే అయితే అసలు కద్రువ అలాంటిపనే చెప్పదు. తాను చేసిన అధర్మం అందరూ గరుడునితో చెప్పకమానరు. ఆ రహస్యం ఒక నాడు కాకపోతే ఒకనాడైనా గరుడునికి తెలిస్తే దానివలనచిక్కురావచ్చును. ఆచిక్కేదో రాకుండా ఉండాలంటే ఆతడు ఇక్కడ ఉండకూడదు. అదీకాక తప్పుచేసినవాని స్వభావం ఎదుటివాని తప్పును ముందుగా నూచించాలని అవకాశం వెదకడం. ఇలా పిల్లలని త్రిప్పడం కార్యక్రమం ఒకటిపిడి కప్పగిస్తే ఈ రహస్యం తెలిసేలోగా ఏదోఒక ఉపద్రవం రాకమానదు. అతప్పు తనవద్ద ఉన్నప్పుడా గరుత్మంతుడు అడిగినా తనది అధర్మం కాదని చెప్పడానికి జీవితాశనే వదులుకున్న పుత్రులనేకులున్నారు. వాళ్ళు భయంతో తల్లి ఏది చెప్పమంటే అది చెప్పకమానరు. లేకపోతే ఇంతకంటే నికృష్టమైన శాపం ఇస్తుందని - భయం పాపం! అందుచేత ఏలాగో ఒకలాగా గరుత్మంతుని దోషాన్ని వెదకాలని ప్రయత్నిస్తోంది కద్రువ. గరుత్మంతుడు కూడా ప్రతీకారాన్ని తనకు చేసిన అపకారానికి సమంగా (tit for tat) చేయగల వాడే కానీ వినత యనుమతిని చేసే వాడు. వినత సాధుస్వభావురాలు. అయినా కాకపోయినా జీవితంలో ఒకసారి (గ్రడ్డపగులగొట్టి) దెబ్బతిన్న మనిషి. అంతగా ధైర్యం చెయ్యలేదు.

భారతంలో గొప్ప విశేషాల్లో ఒకటే మిటంటే కోపం, అహంకారం అనేవీటిని శాంతపరచేందుకోపాత్రతప్పకఉంటుంది. భీముణ్ణి ధర్మరాజు చాలామాట్లు వారించడం ఈ నూత్రానికి లోబడినదే. అంటే

కాంతానికి లోబడినవే శ్రోధాహంకారాదులన్నీ. అయినప్పుడు కాంతస్వభావుడు తిరగబడితే అంటే కాంతం స్వల్పరూపం అయినప్పుడు కామశ్రోధాదులన్నీ విజృంభిస్తాయన్నమాట. అందుకనే అయింగుటయే యెఱుంగనివాడు..... అలిగితే ఏమాతుంగో వివరింపబడడం జరిగింది. అది అత్యంతస్థితి. సరే! ఈలాగ గరుత్మంతునిలో దోషావగాహం చేయాలి; అని వెదికే కద్రువకి ఓనాడు ఎలాగా అనుకున్నట్లే దోషం దొరికింది.

2. గ రు డు ని మందలించడం:- సూర్యుని మండలం వలనూ ఎగిరివెళ్ళిన ఒక సందర్భంలో పాదాలు ఆ వేడికి తాళలేక మూర్ఛపడిపోతే అతిభక్తితో ఇంద్రు నారాధించి కద్రువ తన వంశాన్ని నిలబెట్టుకుంటుంది. 'కద్రువ కడు నలిగి-గరుడునిం బదరి' అంటాడు నన్నయ. ఆ అలగడం-మందలించటం ఎంత గాఢాన్నయితోనే వినతా-గరుడుడూ వీరిద్దరిచేత ఊరికే (పనిలేక పోయినా) కద్రువపనులు చేయించుకుంటున్న దని వారికి తెలిసినా, వారు ధైర్యంగా అడగనంత విధంగా, ఇది వినత ఎట్లాగో నహించింది కానీ గరుత్మంతుడికి ఏవోలా అనిపించి ఈ సమయంలోనే 'వాకిం బనల్ సేయగ నేమి కారణము?' అని అడిగాడు. వినతకూడా తనంత తానుగా చెప్పడంకంటే వాడి చేత అడిగించుకొని చెప్పడంగా బోధిత్వం ఉంది. 'నాపుష్ట కస్యచిత్ బ్రూయాత్' (ఎవరైనా అడిగితేనే కానీ చెప్పకూడదు) అనే సిద్ధాంతం చాలామంచిది. అంతేకాక గరుత్మంతుడికి తగిన వస్తున్నా ఇంకా రాలేదు. కద్రువ స్వరూప స్వభావాని గరుడునికి తెలిసిన మీదట వినత కద్రువనిగూర్చి చెప్పితే అప్పటి వైరం-కద్రువనిగూర్చి గరుడునికి తెలియక పూర్వం చెప్పితే అంతగా అంతగా ఉండక పోవచ్చును గదా.

3. ఇంద్రవరం వల్ల పిల్లల్ని బ్రదికించుకోవడం: అసలు రహస్యం ఇక్కడుంది.

కద్రువచాలా పలుకుబడి గలది. ఒక్క స్తోత్రంతో ఇంద్రుణ్ణి ప్రసన్నుణ్ణిగా చేసికొని తనవాళ్ళందరినీ బ్రదికించుకో గలిగినది. ఇక్కడ ఒకేఒక్క స్తోత్రపద్యంతో ఇంద్రుడు ప్రసన్నుడు కావటం విశేషం. ఇల్లాంటిది ద్రౌపదీమాన సంరక్షణం లోకాదా కన్పిస్తుంది. భామిని కృష్ణుడలంచ భీతయై..... అనిమాత్రం ఒకే పద్యంలో నన్నయ చెప్తాడు. అక్కడి భక్తి భావం అంగివిపోయి మిగిలినవానిని కప్పిపుచ్చి అంగాలుగా చేసుకోకూడదని నన్నయభావం. రససిద్ధుడు నన్నయ ఏవోకొన్ని పదుల పద్యాలు చెప్తే ఈ సాంపు అసలురాదు సరిగదా చెడిపోతుంది.

అక్కడ ద్రౌపదీ శ్రీకృష్ణుల ఉపకారోపకార్య సంబంధంలాంటిదా? ఈ కద్రూపురందరుల సంబంధం అనిపించేంతగా ఉంది. అయితే; నన్నయ అన్ని చోట్ల స్తోత్రం అనేది ఒక పద్యంగా చేయలేదు. 'అనంతుడు మాకు ప్రసన్నుడయ్యెడున్'-అని ఉదంకిస్తుతిలో ఈ భేదం స్పష్టంగా కన్పిస్తుంది. దీనిక కారణం సముచిత పరిచయాభావం. అంత పరిచయమైన ఇంద్రుడు కాబట్టి బ్రతికించాడు. ఆ విషయాన్ని గరుడుడు గమనించాడు. అందుకే అతడు 'అయతపక్షుండహతిన్....' అని ప్రారంభించాడు. కులపర్వతాల జెక్కల్ని మాత్రమే విరగొట్టినవాడు ఇంద్రుడు. నేను ఆ కులవైలాలని అన్నింటినీ నుగ్గుగాచేయగలిగినవాణ్ణి-భీతిచెందకు అని తల్లిని సమాధాన పరచాడు. తాను రోజూ తిరిగే నిశాపాలకుల్లో ఒకడు ఇంద్రుడు. ఏగి తెలియని వాడూకాదు తనకి. అప్పుడు తల్లి తన దానీత్యకారణం మొదలైనవి చెప్పగా గరుత్మంతుడికి ఒక విధమైన భావంజనించింది. కద్రువతోడి వ్యవహారం ఫలభాక్కుకా దని ఆలోచించాడు. గరుత్మం

తుడికి ఏలాగైతే విషయావగాహనశక్తి వచ్చిందో కద్రూసుతులకీ అలాకే వచ్చింది. కొంచెంమందే కూడా వచ్చింది. కద్రువ పిల్లల్ని అడిగితే కద్రువ నడిగినంతగా పరిస్థితిఉండబట్టే మాతల్లి దాస్యం పోవాలంటే మీ కేం కావాలి? అని కాద్రవేయల్సి అడిగాడుట. వాళ్లెనా 'మాఅమ్మని అడిగి చెప్తాం' అనకుండా వాళ్ళే 'అమ్మతం కావాలి' అనడంలో విశేషంకూడా ఇదే. వాళ్ళకి అంత అధికారం ఉండనే విషయం నిజంకాబట్టే 'అమ్మతాన్ని తెమ్మన్నార-వెళ్తాను' అని గరుత్మంతుడనగానే 'అలాగే' అంది కాని, 'కాద్రవేయల్సి కాదు-కద్రువ నడగాలి' అని కనీసం సంకోచపడలేదు. వినత ఇన్ని ఇన్ని ప్రసన్నవిశేషా లుంటాయి నన్నయ గంటంలో. ఇలా నన్నయ సాహిత్యేంద్రిరా ప్రమాణాలని పరిశీలిస్తే ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కతరు పరిమళాన్నిస్తాంటుంది. అమ్మతం లేవడం జరిగినా కాద్రవేయలకి లభించకుండా పోయింది.

గరుత్మంతుడి వైరం అంతటిది. అంతటితో ఆగక గరుత్మంతుణ్ణి అంతదాసుని చేసినవాళ్ళే ఆవారంకూడా అతనికి అయ్యారు. 'మరణాంతాని వైరాణి' అని స్తుతి కథ చివరకి. కద్రువ అనూనూ భావం అహంకారంగా మారి స్వవంశ నాశనానికి చేటుఅయింది. అరిషడ్వర్గాలలో శ్రోధమాత్సర్యాల ప్రభావం ఇలాంటిది. తేత్రాన్నిబట్టి సస్యంకదా! నా దృష్టికి కన్పించిన నన్నయ ఇంతవాడే. ఇంకా ఉన్న సహృదయుల దృష్టిలో మరింకెంతవాడో కదా!

—...—

భారతమాత

కవయిత్రి తిలక శ్రీమతి విక్రాలక్ష్మి దేవమ్మ

అమ్మా! భారతదేశభూజనని నీ నాసారసంపత్తిచే
నెమ్మెల్ మీఠచరాచరమ్ములు కరిం బేపొంది యందంపులో
కమ్మై భాసీలు నెల్లవేళల జగత్ కళ్యాత సంధాత్రివీ
వమ్మా? భారతమాతగైకొనుము నోహారుల్ సమర్పించెదన్.

అమల హిమాద్రి వజ్రమయమై వెలుగొందు శిరోవిభూషణ
యమునయు, గంగ, కంఠమున హారములై యలరాచుండ గౌ
తమి కటినుత్రమై మెఱయ తావకపాదములందు నంజెలై
విమల నదుల్ జెలంగ కను విందు ఘటింతువు భారతాంబికా.

సత్యసంధులు హరిశ్చంద్రుడు రాముడు
దశరథ రాజాది ధన్యతములు
దాతలు శిబియు, మాంధాత, జీమాతవా
హన దధీచులు కర్ణుడాది ఘనులు
ధర్మాత్ములల పాండుతనయులున్ బలదీన
హరి విదురాది దేవాంశ భవులు
పరమపవిత్రులు వ్యాసపరాశర
కాళిక శుక శౌనక ప్రముఖులు,
యుగయుగమ్ముల నీ యంగు నుద్భవించి
మార్గదర్శకులైరిగా మాకు నెల్ల
ఎంత పుణ్యాత్మురాలనో యేమి నిన్ను
పొగడ సాధ్యయే భారత భూసవిత్రి.

అతిరుచ్యమ్ముల వారి పూరముల మే లందంపు శైలమ్ములన్
తతభూజమ్ముల నోషధీలతలతో దట్టమ్ములౌ కానలన్
ధృతిమీరన్ ప్రతి జీవగాలమునకున్ నిత్యంపు సౌఖ్యమ్ముసం
గతమా భారతమాత? నీదగు అస త్కారుణ్య సత్సంపదన్.

కొండల కోనల నడుమను
పెండియు, బంగారు, గొప్ప వెలగల రతనాల్
పండించి యిడెడు ప్రజలక
ఖండదయన్ భారతమాత కవిజన గీతా.

వేదము మొదలుగ నాయు
ర్వేదము జ్యోతిషము జ్ఞాన విజ్ఞానంబుల్
బాగుకొని యుండు నీలో
ప్రాగుర్భావమ్మునంది భారతజననీ.

శాంత్యహింసలనోడ సర్వ ప్రపంచము
నరికట్టి నట్టి మహాత్మ గాంధీ
శౌర్య పటిమ మీఠ జని తెల్లవారల
గానీ దూలించిన ఘనుడు బోసు
ప్రతిభఁ మీఠగ నగ్రరాజ్యాల సమితిలో
మెలగుచు నేలిన మేటిసైన్యా

చాక చక్రమ్మున శత్రులనణచిన
ధీరుడు లాల్ బహదూరు శాస్త్రి
దండికూరుడు కృప్రకాశుండు తిలకు
మొదలుగాగల యెందరో సదయ హృదయు
తైనవారల కమ్మనై యలరు నీకు
సాటిలేరమ్మ భారతజనని? యెందు.

అయిన నొక్క విషయ మాలకించగదమ్మ
నాదు పలుకు కలుగ రాదు సుమ్మ
భాగ్యవంతుమగుచు బరగడి నీలోన
లేమి కొంత బాధ లేపె నమ్మ.

ఒకడు నిన్ను వంద లెకరాలకును మించి
వాడు కొంచుమేడ నీడ నిల్వ
నొకడు పెంటు గూడ నొక్కడ వాడగాఁ
జాలకుండు భరత జనని కనుమ.
ఉన్న డబ్బులన్ని కన్నవారల విద్య
కూడ్చి పెట్టి చేతి నొక్క కాసు
లేక పదవు లేమి రాక మహర్షి నీ
కన్నజనము కలఁగ కంటె మాత!
చక్కెర జాన్ను తీరముల చక్కగనొక్కటిచేసిమక్కువన్
మెక్కఁగ నొక్కబిడ్డ మితిమీరిన లేమిడి నుష్కగంజియున్
జిక్కక నొక్కబిడ్డ కడుఁ జింటిలు భారత భూసవిత్రి? నీ
కక్రటయందటొక్కటెకదమ్మ? కృపన్ సమదృష్టిఁ గాంచుమా.

కూరిమి నీ సంతానము
సారంపు నుఖమ్ములంది సంతృప్తంబౌ
తీరున మన దీవింపుము
భారత భూమాత పూత భాగ్యదేతా.

విశ్వనాథవారి సాహిత్య విమర్శ

— శ్రీ శివరెంక ప్రకాశరావు, ఎం. ఏ.

(గత సంచిక తరువాయి)

విమర్శగ్రంథాలు :- సృజనాత్మకమైన ఒక విలక్షణతలైలిలో ప్రత్యేకవిషయాలను గూర్చి విశ్వనాథవారు చేసిన విమర్శ గ్రంథాలున్నాయి. వాటిలో ముఖ్యమైనవి నాలుగు.

నన్నయగారి ప్రసన్నకథాకలితార్థ యుక్తి :- ఈ కోవకు చెందినవాటిలో ప్ర ప్రథమంగా పేర్కొనవలసిందీ పుస్తకం. 1948లో మొట్టమొదట వ్యాసాలరూపంగా 'భారతి'లో ప్రకటించబడింది. ఇందులో నన్నయగారి కవితా శిల్పవైశిష్ట్యంగూర్చి విమర్శించడం జరిగింది.

నన్నయగారు తన కావ్యంలోని ప్రధానగుణం ప్రసన్నకథాకలితార్థ యుక్తి అని చెప్పకున్నారు. దీనికి నాల్గయిదు విధాలుగా అర్థంచెప్పవచ్చు. 'ప్రసన్నకథయొక్క, కలితార్థయొక్క, యుక్తి-అనగా కలితార్థమిది ప్రసన్నమైన కథయందుట. కథప్రసన్నమగుట' 'కథాకవిత' అనే పాశాంతరం తీసుకుంటే 'Narrative poetry' ('నేరేటివ్ పాయిజ్రీ' అనే శబ్దానికి సరిపోతుంది)కాని ఈ 'కథాకవిత' మన పూర్వలాక్షణికులలో లేదు. కాబట్టి 'ప్రసన్నకథాకలితార్థయుక్తి' అనే పాత్రమే సమంజసం అని విశ్వనాథవారి తీర్పు.

కవిత వాడబడిన భిన్నశబ్దాలనూ, వాక్యాభివ్యక్తాలనూ, కథాగతి భిన్నాంశాలనూ, సాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే కథాప్రసన్నత కలుగుతుంది. ఈవిషయాన్ని విశ్వనాథవారు. అనేక ఉపాఖ్యానాల ద్వారా సోదాహరణంగా విమర్శించారు. క్రమవకాపంలో 'మీరు పంచత్వము సని

యెను మని కాక ప్రథమపురుషులలో పించుటలోగల చమత్కారం, దేవయాని, 'త' స్పృహరింపు'మనడంలోగల పరమార్థం (ఉత్ + ధరణము; ఉత్ + హరణము), సుకన్యోపాఖ్యానంలో ఆమెను 'విద్యుల్లతాంగి' అనడంలో గల స్వభావచిత్రణం, ఋష్యశృంగునికథలో వర్ణించిన యావన వికార స్వరూపం, నలచరిత్రలో దమయంతీదేవి కున్న ప్రాధాన్యం, శివస్వరూపమైన హంస దౌత్యంలోని విశేషం, ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ ఘట్టంలో 'మన్నపనీత మయిన తద్వస్త్రము నట్టివలవ లలితాంగి జఘనమండలమునఁ బాయక యొప్పుచున్న' దని నన్నయగారు వ్రాయడంలోగల విశిష్టత; విమర్శించి విశ్వనాథవారు తమ కళానైపుణ్యం చాటుకున్నారు.

అలాగే దుష్యంతచరిత్రంలో కథాస్వరూపాన్ని ముఖ్యఘట్టాలనూ, వాని స్వభావచిత్రీకరణనూ చాల విపులంగా వ్యాఖ్యానించారు. 'నన్నయగారి శకుంతల నిశ్చయజ్ఞానము కలది, ఆమె తపస్విని, యోగిని. కారణజన్మచాలు... భూమి కివ తరించిన శశిరేఖ. ధర్మవేత్రి, ఋషికిల్లు రాలు. కాళిదాసు శకుంతలయందు మేనక ప్రసన్నురాలైనచో నన్నయగారి శకుంతలయందు ఆకాశనిష్ఠమైనశబ్ద బ్రహ్మము నిత్యప్రసన్నమై యున్నది. ఈమెది అగ్రవివాహము. కాళిదాసు శకుంతలకి గాంధర్వవివాహము. ఈమె దుఃఖితు రాలు' అని (173-175పే) విశ్వనాథవారు నన్నయగారి ప్రసన్నకథాకలితార్థ యుక్తిని తేనోళ్ళ కొనియాడి తమకు నన్నయగారిమీదగల ప్రత్యేకాభిమానం ప్రకటించుకున్నారు.

అంతేకాక 'అయన అనంతముఖిల్పం' అనే భాగంలో నన్నయగారి కవితాశిల్ప

పద్ధతుల్ని సోదాహరణంగా వివరించారు విశ్వనాథ. ఒక్కమాటలో, అక్షరంలో నన్నయగారు ప్రకటించే వినుత్పభావ వైచిత్ర్యాలు, భావానుగుణంగా వాడు వృత్తవిభేదాలు, ప్రవాహంలాసాగు పద్య పాదం వాతాత్మక విరగడంలోగలధ్వని తరంగతైశ్ట్యాలు, నన్నయగారి నానా రుచిరార్థనూక్తినిధిత్వపటుత్వాలు సత్య నారాయణగారు తెలియచేశారు.

భాషకు నుడికారం ప్రాణం. ఈనుడి కారం నన్నయగారిలో సమృద్ధిగాఉంది. ఆయన దేశ్యశబ్దాలు చాల విరివిగా వాడతారు. 'నన్నయభాషనుండి యీతెనుగు శబ్దమిట్లు వాడినాడు. ఈ సంస్కృత మిట్లు వాడినాడని చెప్పట యఖండ గోదావరిలో నివి శబరనీళ్ళు, ఇవి కిన్నెర సానినీళ్ళని చూపింపబోయినట్లుండుచు' (195, 197పే) అని విశ్వనాథ ఘంటా పథంగా ప్రకటించారు.

నన్నయగారి వచనరచన ఒకప్రత్యేక బాణిలోఉంటుంది. 'తిక్కనగారి గడుసు మాటలలో సగానికి సగము నన్నయగారి కద్దఁ దెచ్చుకొన్నట్లుండును.

'అనంతమైన పద్యవిద్యకు నన్నయగారు గురువు. ఆయన యీ మహావిద్య కాన్యుడు. ఎన్నియార్గముల తెలుగుభాష పద్యరచన సాగవచ్చునో యన్నియార్గములకు నయ్యెయెడల సూచనగా పునాదులు వేసెను..... ఏ కథకు నే భావమునకు నేశయ్య, యేశబ్ద, మెట్టిగచన, యను కూలమీ నిసర్గపరిచితిదక్షిమో మోర్చి శక్తినుంతుడు' (పే 210, 211) అని నన్నయగారిని అసాధారణ ప్రతిభాకారిగా, మహాకవిగా వర్ణించి ఆ ఆనికి వికితమ కృతజ్ఞతను దెల్పుకొన్నారు విశ్వనాథ.

అల్లసాని అల్లిక జిగిదిగి:- విశ్వనాథవారిని నన్నయ తరువాత బాగా ఆకర్షించినవాడు పెద్దనామాత్యుడు. అందుకే 'మొట్టమొదట స్వతంత్రకావ్యం తెలు

గులో పెద్దన్నగారే వ్రాశారనీ కావ్య లక్షణాలు పట్టిస్తే మనుచరిత్రే మొదటి కావ్యమనీ సత్యనారాయణగారు తమ గాథవిశ్వాసం చూపుతున్నారు.

‘అల్లిక జిగిబిగి’లో అల్లిక అనేది కావ్య గత మహాశిల్పానికీ, ‘జిగిబిగి’ అనేది దాని లోని చి క్కు న కూ లక్షణాలుగా ఉన్నాయని విశ్వనాథ వ్యాఖ్యానించారు.

ప్రప్రథమంగా పెద్దన చేసిన నవతా స్తుతిలో అయిదుపద్యాలూ కావ్యార్థ మూలకాలుగా ఉన్నాయని తమ నిశిత పరిశీలనాదృష్టిని ప్రదర్శించారు. విష్ణు మూర్తి స్తుతిలో సనక సనందనాదులు పడిన భ్రాంతిచే నరూధిని మాయాప్రవరాఖ్యుని యందుపడిన భ్రాంతిని, శివస్తుతిలో పార్వతి ఉల్లాసమాడడంలోగల విషమాలంకారం, నరూధిని కన్నసంతానం గంధర్వుడికి కాక ప్రవరుడికే కన్నదని చాటే రహస్యం, బ్రహ్మస్తోత్రంలో సూచింపబడ్డ స్వరోచిజీవితం, విఘ్నేశ్వరుని ప్రార్థనలో నిరూపింపబడిన మనువు యొక్క మనోధర్మం, తెలియజెప్పి పాఠకులను ఒక్కసారి ఆశ్చర్యమిస్తులను గావించారు విశ్వనాథ.

‘కావ్యగ్రథనకాశలమే చివరిమెట్టు. ఇది కవియొక్క బుద్ధికి సంబంధించినది. పద్యరచనాదులు వానికవితాశక్తికి సంబంధించినవి... మహాకావ్య పరిజ్ఞానములేని, తత్పరిజ్ఞానము వెలయించినేరని కావ్యము కావ్యము కాదు. ఈ పరిజ్ఞానాతిశయము భాసించిన కొలది మహాకావ్య మగును. అతడు మహాకవి యగును. అందు విప్రతిపత్తి లేదు. మనుచరిత్రము నీ దృష్టితో విచారించవలయును. అప్పుడు మను చరిత్రము మహాకావ్య మగును. పెద్దన్న మహాకవి యగును’ (16, 17 పే) అని విశ్వనాథవారు ఆకావ్యాన్ని పరిశీలించ వలసిన పద్ధతిని కూడా వివరించారు.

‘స్వారోచిషమనువుకు పరమోత్తమ మౌనవధర్మ పరిపాలనా సమర్థమైన జీవ

శక్తి సుస్కాగరూపంగా ఆతని జీవ సంపుటిలో ఉందని నిరూపించడమే కావ్యప్రయోజన’మని అంటారు విశ్వనాథ.

మనుచరిత్ర అనడంలో మనకు ముఖ్యంగా గుర్తువచ్చేది నరూధిని ప్రవరాఖ్యుల ప్రణయఘట్టం. ఈ సందర్భంలో డాక్టర్ విశ్వనాథవారు ప్రవరాఖ్యుడికి తీసిన ‘ఎక్స్ పోజే’ చాలా క్రొంగొత్త విశేషాలు వెలువడ్డాయి. ప్రవరాఖ్యుడు చాలా గడుసువాడనీ, గొప్ప లౌకికుడనీ, ధర్మవిముఖుడుగానీ, భోగవిముఖుడుగానీ కాడనీ, ఇంద్రియలోలుడు కానట్టి రసజ్ఞుడు కానీ; సౌందర్యం తెలియని మూర్ఖుడు కాడనీ, నరూధిని పడిన తొందరపాటే రసాభాసానికి కారణమనీ విమర్శించారాయన. (71, 72 పే) ఇక్కడనే ఇవియా మీసంప్రదాయార్థముల్ అని ప్రవరాఖ్యునిచే పలికించి పెద్దన భారతీయమతపు ఆయువు పట్టును పట్టుకొన్నాడని ప్రశంసించారు.

పెద్దన విశిష్టాద్వైతి. నిజంగా ప్రవరుని కథ ఆసిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించడం లేదు. అమతానికి ‘అనందోబ్రహ్మ’ అనే మాట పొసగదు. కాబట్టి ‘ఇవియా మీసంప్రదాయార్థముల్’ అని పెద్దన త్రోసి వేశాడు. ఎందుకంటే ఆతని విశిష్టాద్వైతంలో ఆనందం పరిమేశ్వరస్వరూపం. ప్రవరు డే మతానలంబకుడో సరిగా నిర్ణయించలేకపోయినా ఆతని పద్ధతినిబట్టి ‘వానిని స్మార్తునిగా, కర్మిష్ఠిగా భావించవచ్చును’ అని స్వస్మృతంగా చెప్పారు. విశ్వనాథ.

మనోరహస్యం. స్వారోచిషమనువు చేసిన అత్యధిగ్రస్తుతి స్థూలంగా అద్వైతంగానే చెప్పవచ్చుకాని, విశిష్టాద్వైతంలో జగత్తునకు కారణభూతుడైన నారాయణుడే ఈపద్యమున స్మరింపబడడం విశేషం. అంతేకాక స్వారోచిషుడు చేసిన దశావతార వర్ణన విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతం

ప్రకారమే ఉంది. అమతంలో బుద్ధుడు లేడు. బలరాముడు, కృష్ణుడు అని వేరు వేరుగా అవతారాలు లేక్క పెట్టడంవల్ల పది పూర్తవుతాయి. ఇది పెద్దనగారు మనుచరిత్ర చివరలో కూర్చి పెట్టినారు.

ఇటువంటి విశేషార్థాలనూ, సద్విమర్శ అనూ అందించడంలో విశ్వనాథవారు అందె వేసిన చేయి.

ఒకడు నాచనసోమన్న:- పెద్దన్న తరవాత విశ్వనాథులకు ప్రీతిపాత్రుడు సోమన్న. సత్యనారాయణగారు మొదట తమ రామాయణ కల్పవృక్షావతారికలో పూర్వకవి సంస్తుతి చేస్తూ ‘ఒకడు నాచన సోమన్న’ అని ఆతని కవితావైశిష్ట్యాన్ని ప్రశంసించారు. అదే తరువాత ఆకవిని గూర్చి వ్రాసిన విమర్శ గ్రంథానికి నామంగా వెలిసింది. ఇందులో మొదటి నాలుగు వ్యాసాలు ‘జయంతి’ పత్రికలో (1960 మార్చి-కాలే) ప్రకటించబడినాయి. నాచన సోమనాథుడు తన్ను గూర్చి ‘నవీనగుణసనాథు’ డ ననీ సంవిధానచక్రవర్తి’ ననీ చెప్పుకున్నాడు. ఈ రెండుగుణాలు ఆతనికవిత్వంలో ఎంత వరకూ పోషింపబడినాయో విశ్వనాథ వారు సోదాహరణంగా విమర్శించారు.

ఉత్తరహరివంశం విష్ణుపారమ్యప్రతిపాదక గ్రంథం అయినా ఇందులో శ్రీకృష్ణుడు నరూధినితోసం శంకరుణ్ణి ప్రార్థించడం, బాణాసురకథలో శివకేశవులు చేసిన యుద్ధం ఇత్యాది విషయాలను పరిశీలిస్తే కనిపించేది అద్వైత సిద్ధాంతం; అని విశ్వనాథవారు వ్యాఖ్యానించారు. హంసడిభకోపాఖ్యానంలో, నరకాసుర వధలో శ్రీకృష్ణుని ద్వారా సంకల్పింపబడిన శిష్టరక్షణ, దుష్టశిక్షణాది కార్యక్రమాలలో విష్ణుపారమ్యాన్ని ప్రతిపాదించి ఏకవాక్యతాస్వరూపాన్ని సోమన

సాధించి సంవిధానచక్రవర్తి అయ్యాడని విశ్వనాథవారు నిరూపించారు. ఊర్వశీ నరకాసురుల సంవాదంలో రచనాశిల్పం, మహర్షులు శ్రీకృష్ణుని దర్శించినపుడు వ్యంజింపబడిన విష్ణుతత్త్వం, నరకాసుర కథలోని ఖగోళకాస్త్ర రహస్య ప్రతిపాదనా విశిష్టత్వం తెలియజెప్పి సోమన నవీనగుణసనాథుడయ్యాడని విశ్వనాథ వారు చాటారు. నాచన సోమన్నకు సాహిత్యపోషణయన్నటువంటి సార్థకమని విశ్వనాథుల అభిప్రాయం.

కాకుంఠిలముయొక్క అభిజ్ఞానత:- ఇది 'జయంతి' పత్రికలో 1958-59 వత్సరాల్లో వ్యాసరూపంగా వెలువడింది. కాలిదాసు నాటకంలోని నాందీశ్లోకం వ్యంజించిన కథాసంవిధానం, విదూషకుడు దుష్యంతుని మనఃస్థానీయుడని అనడానికి గల కారణం, శివాద్వైతప్రతిపాదితంగా నిర్వహింపబడిన ఘట్టాల విశేషం విశ్వనాథవారు చక్కగా విమర్శించారు.

ఈ నాటకంలో శృంగారరసం ఏ విధంగా పరిపోషింపబడిందో వ్యాఖ్యానించి, దుష్యంతుడు నాయకు అయిన శకుంతలను ఒక పువ్వుగా వర్ణించడంలోని సరమౌఢ్యం ఆపువ్వ ఫలించి చక్రవర్తి కాగల ఒక పుత్రుణ్ణి ప్రసాదించిననడమే అని వివరించడంలో శత్రునాథుని గారి నూత్నదృష్టి దుష్యంతుడికి కలిగిన విస్మృతి కాలిదాసు ప్రవేశపెట్టిన గజవృత్తాంతంలో ధ్వనిస్తున్నదని ప్రకటించడంలో విశ్వనాథవారి విమర్శనా వైఖరి ప్రస్ఫుటమవుతున్నది.

కాకుంఠిలంలో పంచమాంకం శిఖరా యమాణ మని ఆయన అభిప్రాయం. ఇందులో దుష్యంతుని స్వరూప స్వభావాలు చిత్రించబడినాయి. ఈ విషయం చాలా జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తేకాని ప్రక

టించడం కష్టం. అంగుకే పాతకులను దృష్టిలో పెట్టుకొని విశ్వనాథ 'ఎంత మందికైనను కావ్యమును పఠించుట అనగా మధురశబ్దసంయోజనమును పర్యాలోచించుటయు, ఉక్తివైచిత్ర్యమును పరిశీలించుటయు, ఉపమాద్యలంకార రమణీయతాపరామర్శ చేయుటయు, ప్రకృతి వర్ణనము - పాత్రపోషణము - తత్కాల విషయపరిగ్రహణము మొదలైన విషయములను సమాలోచించుటయు అనువాని తోడనే సరిపోవుచున్నది నిజానికే పైని చెప్పిన విషయములన్నియు లేకుండ ఉత్తమకవిత్వములేదు, కాని వీనియన్నింటికి మించిన మహావిషయ మొకటికలదు. లోతునకుదిగి విచారించినచో కాని అని తెలియదు' (81 పే) ఎందుకనగా 'మహర్థములను శిల్పదృష్టితోఁ జెప్పువాడు కవి' (61 పే)

కాబట్టి కావ్యంలోని మహర్థాలు సామాన్య పాతకునికి అవగతం కావడానికి విమర్శ చాలా తోడ్పడుతుందని విశ్వనాథ అంటారు. 'అన్నిటిని కలిపి చెప్పగలిగినది కవివాక్యము. విడివిడిగా చెప్పనది విమర్శకుని వాక్యము. కవి వాక్కులోని సర్వాంశమును ఒక సారి భావుకనకు స్ఫురించును. విమర్శకుని రచన పాతకులకు తెలియును' (7 పే)

దీనినే సి. నా. గ. ఒకచోట 'కప్పి ఉంచేది కవిత్వం. విప్పచెప్పేది విమర్శ' అంటారు.

కాకుంఠిలంమీద ఇప్పటివరకూ వెలువడిన విమర్శనాగ్రంథాలలో విశ్వనాథ వారిదే అత్యుత్తమమని చెప్పవచ్చు.

(స శేషము)

మూ ర లి

సామంతపూడి 'కమలనాథ్'

దశరథ రామరాజు

మురళి మాయలోన బడిరి మునులు కూడ గోపికా వనితల్ పడకుండు టెట్లు? మురళి పాటలో నెంతటి మురిపముండె నల్లవాడు గడుసు గొల్ల పిల్లవాడు.

వెదురు బొంగులో నెంతటి వింతయ్యుండె రంధ్ర ముండిన చాలును రాగ మురళి రంధ్ర మటు లేకపోయిన రాగు రవళి ఈ మురళి మూగ వోయిన నేలబ్రదుకు? మూగ వానికే మాతయే మురళిరవము.

గోపకాంతలే మురళిగ రూపుదాల్చి నారు యౌవన శృంగార ధారలన్ని ధారవోసి మురళి రూప మైరి కృష్ణ మోవిపై నిల్వ మోహతి మోహముగను అంగుకే మురళి చింపించు నమ్మతసుధలు.

విరహ వేదన వ్యక్తమూ మురళిలోన ఆటుల గావన్న గోపికాపటల మంత పగుగుడుచేల పిల్లల పతుల వీడి పరమ పురుషుని కృష్ణుని మురళి వినుచు.

వేణుగానములోనున్న జాణతినమె తరుణచ్ఛాదగూల సంగీత భరితరసము, పాంచజన్యములోనున్న ప్రాథగుణమె గుప్తశిక్షణలోనున్న గుడుకుతనము.

నీచాను నిమిత్త మాత్రుడవే విజయని కైవడి, మురళి పాంచజన్యంబు లేకు కీర్తిని సముపార్జించెను కృష్ణ, నిగు గొప్పదనమేమి కలదయ్య కింకైకృష్ణ.

మురళి తలచిన జాలును మునులు గోగణమ్మ గోపికల్ నిలుతురు సమ్మఖమున వారలెంత పుణ్యముజేసినారో మునుపు మురళిగాన గుధారసమున మునుంగ.

“ఏణరాజు” గ్రంథ సమీక్షపై లేఖ

శ్రీ యుత ‘సాహిత్య సమాలోచన’

పత్రికాధిపతులకు నమస్కారం.

ఆర్యా!

16-11-78 తేదీ గల మీ పత్రిక యందు ‘గ్రంథ సమాలోచన’ అను శీర్షిక యందు శ్రీవారణాసి వేంకటేశ్వరులుగారి ‘ఏణరాజు’ కావ్యమునుగూర్చి శ్రీప్రసాదుగారి విమర్శనమును ఇటీవలనే చూచితిని. వారు చక్కని విరమ్యనాదృష్టితోనే సమీక్షించిరి. ఏణరాజు కథను సంగ్రహించిరి. వర్ణనలను మనోహరముగ నడచిన దనియు ‘దరదళితపద్య’ వంటి పద్యములు మనోజ్ఞములుగా నున్నవనియు, భోగవర్మ కావ్యవర్ణన మున్నగునవి బాగున్నవనియు, ధనగుప్తుని వివేకలోభముల వర్ణన బాగున్నదనియు, ఏణరాజు వాక్పాతూరి ఇత్యాదులు ప్రశంసనీయులుగ నున్నవనియు మొత్తముమీద కావ్యము రసవత్కార్యమున పయనించినదనియు శ్రీ ప్రసాదుగారు వివరించిరి. వారి సమీక్షలో నీక్రింది కొన్ని సందియములను ప్రకటించిరి.

1. ‘పునీత’పదము :- పూర్వోధాతువు నుండి పూత యుత్పన్నమగును గాని ‘పునీత’ యుండదు కదా యనిరి. కాని పునీత పదము శబ్దరత్నాకరము, వావిళ్ళ నిఘంటువు, శబ్దార్థచంద్రిక, శబ్దార్థదీపిక మున్నగు నిఘంటువులందు ప్రవృత్తార్థమున కూర్చబడినది. ప్రౌఢ వ్యాకరణకర్త శ్రీ నీతారామాచార్యులు, శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్యవంటి మహాపండితులచే శబ్దరత్నాకరాది నిఘంటువులయందు ప్రయోక్తమగుటచే నీ పునీతపదము ప్రయోగార్హము కాదని యెట్లు చెప్పగలము? కావుననే కవి యాపదమును ప్రయోగించెను. కవిసమ్రాట్ శ్రీ విశ్వనాథవారు కూడా ఈ పదము నుపయోగించి యున్నారు.

2. కాశిక సాఖ్యగోత్రము :- ఆఖ్యయ సహవర్తనే ఇతిసాఖ్యం. ప్రసిద్ధితోకూడినది అని యర్థము. కాశికేనసాఖ్యం - తాదృశం గోత్రం కాశిక సాఖ్యగోత్రం. కాశికుని మూలమున ప్రసిద్ధిపడసిన గోత్రమని యర్థముచెప్పినచో నయ్యది సాధువేయగును. లోకమున నిాగోత్రమే మని యడుగ ‘కాండిన్యస-భారద్వాజస’ అని సమాధానము చెప్పుట శిష్టవ్యవహారమున నున్నది. అది పారపాటని భావించినచో వైవిధ్యముగా సాధింపవచ్చును.

3. వాచావ్రతనిష్ఠుడు:- ఈసమాసము విచారణీయ మనినారు. ఎందువలన విచారణీయమో తెలుపలేదు. బహుశః శ్రీ ప్రసాదుగారు ‘వాక్ + వ్రత = వాగ్రవ్రత’ అని యుండవలెనని భావించియుండును. ‘ఆపంచైవహలంతానాం యథా వాచాదికా నికా’ యన్నట్లు వాచాశబ్దము ఆకారాంత స్త్రీలింగశబ్దము. కాఁగా ‘వాచావ్రతనిష్ఠుడు’ అను సమాసము సమంజసమే.

4. మురిసిపోయిన దటే భరతమాత త్వదీయ జననవిశేషపూజ్యతను గాంచి అనుచు నిట భరతమాతృవాచకమై షష్ఠీ తత్పురుష కావలసియున్నదని శ్రీప్రసాదు పల్కినారు. ఇందు భరతమాత యను పదము ప్రగయానిక క్త్యంతము. భరత మాత మురిసిపోయినదని భావము. అట్లుగాక ‘భరతమాతృ’ అని షష్ఠీతత్పురుష మైనచో అర్థము కదురురదని శ్రీప్రసాదు గా రాలోచింపక పారపాటుపడిరి.

5. ‘కీర్తి నర్దిక్కుల నింపినట్టిది కదే’ అనుపద్యమున ‘కదా’ అనియున్న మరింత స్ఫూర్తిగా నుండడిది. అనినారు. ‘కదే-కదా’ అను రెండును సమానార్థకములే. పైగా ‘కదే’యనుచోట ‘దే’యతిస్థానము ‘కదా’ యనినచో ‘దా’ యను నక్షరము నకు యతి చెల్లదు. ‘అచ్చతుష్కంభవే

త్పాణిస్థితం ప్రశ్నాదినాచకం’ అను నధర్వణకారికయు ‘కదే-కదా’లు సమానార్థకము అని యాధిపరమచున్నదికదా.

6. శుష్క కీచక రంధ్ర నిష్కాస పవనాన :- ఇటనిష్కాసమునకు నిష్కాసనము యాపాంతరము. వెడలుట యని యర్థము. నిష్కాసితమని కర్మణ్యర్థమున గాక కర్తృత్వమున నిష్కాసపవనాన అనగా వెడలిన గాలియందుఅను నర్థము గ్రహింపవగును. ‘శుష్కశ్చ తేజీచకాశ్చ, తేషాం రంధ్రాణి, తేభ్యః నిష్కాసః యస్యసః- సచాసాపవనశ్చ’ అని బహువ్రీహి సమాసము చేసి కవిగారు ప్రయోగించిరి. శ్రీప్రసాదుగారును బహువ్రీహి చేసిన సరిపోవు నని చెప్పుచు తప్పుగా చూపుట యేలినో తెలియకున్నది.

7. ‘ప్రాతపురాణనూత్తులు’:- పురాణములందలి నూత్తులు - పురాణనూత్తులు; ప్రాతవైనపురాణనూత్తులు=ప్రాతపురాణనూత్తులు, అనిగాని ప్రాతవైన భాగవతాది పురాణములయందలి నూత్తులు అని కాని సమాసము చేయవచ్చును. ‘సంస్కృత పదేన పరిమితమాంధ్రపదం కర్మధారయో భవతి’ అను నన్నయకారికయు, ‘ఆంధ్రం షడ్వర్ణపర్యంతం సంస్కృతేనసమస్యతే’ అను నధర్వణకారికయు పై సమాసమును ధ్రువపరచగలవు. మఱియు నొక్కొక్క కాలమున నొక్కొక్కసమాసము సంఘవ్యవహారమున నుండును. శ్రీనాథుని ‘దినవేచ్యము’ పెద్దనగారి ‘అనువసరి’ అను సమాసము లట్టివే. నేడును ‘ప్రాతపురాణము’ అనునది జనవ్యవహారమున గలదు. దానినే కవి ప్రయోగించెను.

8. ‘మిత్రద్రోహ దుష్కృత్యమున్’ - అనుచోట ‘దుష్కృత్యమున్’ అనుపదము సాధువు కాదనినారు. ఎందుచే సాధువు కానో నుడువలేదు. నుడివిన సంతసించుము.

9. వివేకలోభముల ఘర్షణ-శ్రీప్రసాద్ గారు ‘అన్నివద్యము లా ఘర్షణను విరచించుట కవసరములా?’ యనిరి. ఆ ఘర్ష

“ఏణరాజు” సమీక్షపై లేఖకు సమాధానము

బ్రహ్మశ్రీ లంకా లక్ష్మీనరసింహశర్మ గారు (ప్రిన్సిపాల్, శ్రీరామకృష్ణ ఓరియంటల్ కాలేజి నరసరావుపేట) ‘ఏణరాజు’పై (రచయిత-శ్రీ వారణాసి వేంకటేశ్వరులుగారు, నరసరావుపేట) ప్రకటితమైన గ్రంథసమాలోచనపై తమ యభిప్రాయమును తమ లేఖలో వివరించిరి. వారు తమలేఖలో మొదటిపేరాలో ‘వారు (విమర్శకులు-ప్రసాద్) చక్కని విమర్శనాదృష్టితో సమీక్షించిరి’ వంటి వాక్యమును, ఆపేరా చివర ‘సందియము

(15 వ పేజీ తరువాయి)

ణమున ధనప్రాశస్త్యము వివరింపబడినది. ధనము దుష్టవాంఛలకు వినియోగింపరాదను నీతి యిటు నిరూపింపబడినది. నేటి సంఘమున ధనసంపాదనకై జరుగు రుండగములు మొందుగనున్నవి. వాని నుద్దేశించి కవి యొనర్చిన ప్రబోధమున కా పద్యము లన్నియు నవసరములే!

10. వాని ప్రకటితమైన పశ్చాత్తాప మనకు; అంతరాంతరిముల ఏణరాజు యొక్క అనుభవమహర్షిమునకు భంజకముగనున్నదనినారు శ్రీ ప్రసాద్. ఆ ఘట్టము కథాకథనమునకు పుష్టిని టుప్టిని గూర్చినదేకాని భంజకముగాను. రంజకముగ నున్న దనుట సమంజసము.

శ్రీ ప్రసాదుగారి విమర్శనలో ముగింపు వాక్యమున ‘కాకర్లవారి పరిచయము’ అని నారు. ఆపరిచయము దివాకర్లవారిదిగాని కాకర్లవారిదికాదు. పరిచయకర్తయొక్క నామమే వీరు సరిగా గ్రహింపనందున సమీక్షయందు ఏణరాజుకృతిని సరిగా చూచిలో లేదోయని తోచుచున్నది.

మొత్తిముమీద నవ్యకవిత్వలోకమున ఏణరాజునకు సమకాలినిగా గల దని నా యభిప్రాయము.

శ్రీ లంకా లక్ష్మీనరసింహశర్మ

లను, అని ముగింపులో సమీక్షయందు... సరిగా చూచిలో లేదోయని యుద్దేశించిరి. పైమూడిటిని (ప్రశంస సందేహము, హేళన) ప్రోగుచేసినచో సారాంశము ముచ్చటగొలుపు మూడవదియే యచటకు సందియములేదుకదా! వారిలేఖలోని పదింటిని సమాహితముల నొనర్చిన సరిపోవును.

(1) పునీతపదము శబ్దరత్నాకరాదుల యందు స్వీకృత మనిరి. మహాకవిశ్రీ విశ్వనాథవారిచే ప్రయుక్త మనిరి. ఆ పద మర్వాచీన గ్రథితము. అపాణినీయును. మహాకవిచే ప్రామాదిక ప్రయుక్తము కావచ్చును. కొశకారులు మనబోంట్ల ప్రయోగములను కూడ నిబంధించుట భాషలో పాణినీ యాపాణినీయ పదములయందలి సమదృష్టివలన కావచ్చును. వారును ఒకరినిజూచి మరొకరు ప్రమాదవశమున ‘పునీతులు’ కావచ్చును. మరియు కవిగారే ‘పునీత’ ‘పూత’ (22వ పేజీ) పదములువాడిరి. అనగా వారికి ఆ పదము విషయమున ద్వైధభావము కలదన్నమాట. ఒకేపదము విషయమున కవికి ద్వైధభావ ముండుట సరి కాదు. పాణినీయముకంటె శబ్దరత్నాకరము ప్రమాణతరములైనచో చెప్పిన దేమున్నది. సంస్కృతకాకాల ప్రాచ్యాచార్యులైన తమకే పాణిని ప్రమాణప్రాయమును కాడన్నమాట. మోబోంట్లకు ప్రమాణములు కావలసినవి ఏమకు, తమబోంట్లకు వలసినవి మాకు ప్రమాణము లగుట యేమి?

(2) కాశిక సాఖ్యగోత్రము. ఆఖ్యాయా సహవర్తలే ఇతిసాఖ్యం. ప్రసిద్ధితో కూడినది అని యర్థము. ‘తెనుగులోని పేరు’ ‘సంస్కృతములోని ‘ఆఖ్య’ సర్వధా సమానములు కాబోలు. ఆఖ్యాపేర్వే ఆభిధానం చ నామధేయం చ నామచ’ అని కాబోలమరుని నిర్దేశము. మరి సంస్కృతాంగధ్రములలోని పేరు, ఆఖ్యసర్వధా సమానములు కాబోలును. ‘వాడుపేరు పొందినవాడు’ అనగా ప్రతిష్ఠనందినా

దని యర్థమా? నామకరణమైన వాడని యర్థమా? మరి ‘ఆఖ్య’ కేవలనామమును చెప్పక తెనుగులోని యర్థమును చెందునా? కావున ‘సాఖ్యం’ అనుచో పేరుతో కూడినదని చెప్పవలెగాని ప్రసిద్ధితో కూడినదని మాత్రముకాదు. కాశికేన సాఖ్యం - తాదృశంగోత్రం కాశికసాఖ్య గోత్రం కాశికుని మూలమున ప్రసిద్ధిపడసిన గోత్రమని తాము వివరించిరి. మీ విగ్రహము ననుసరించి కాశికునితో, పేరుతో కూడిన, గోత్ర మను నర్థము వచ్చునుగాని మీరన్నట్లు వచ్చునా? మీ గోత్ర మేమని యడుగ ‘కాండిన్యస’ భారవ్యాజస’ యిత్యాదిగః జెప్పుట శిష్టవ్యవహారమున నున్నదనిరి. శిష్టులెవరు? కాశికుని కాశిక సగామార్చినవారా? మీవంటివారు నీనిని సమర్థంపఱచుట విచిత్రము గానున్నది.

(3) వాచావ్రతి. ఘన - సమాసము విచారణీయము. అనగా విచారింపదగినది. ‘పైసమాసము వినుటకింపు గాలేదని యభిప్రాయము. ఆ విషయమున విచారింపదగినదని యర్థము. కాని శబ్దరూపము లేదని కాదు. సంతత వాచావ్రతనిష్ఠుడు, నిరతాన్నదాన భాసుర యగుండు ‘ఇటు వూర్వార్ధపరార్ధములలో పరార్ధములోని శయ్య మొదటిసగములోనే మైనది? సమాసమునగా పదములపాండిక యని భావముగాని మీరనుకొన్నదికాదు. సాహసిం చిపగుల ‘నంచనా’ కట్టగాదు.

(4) మురిసిపోయినదలే. భరతమాత. ఇచట భరతమాత ప్రథమావిధక్తి యనుట సందిగ్ధము కాదు. ‘భరతమాత’ యను పదము. ఇచట విమర్శలోని (16.11.79 సమాలోచనలోని) వాక్యము నొక్కమారు పరికింపుడు. ఇటు భరతమాతయను పదము దేశవిచిత్రముకాక భరతమాతృ వాచకమై పక్షితత్పురుష కావలసి యున్నది. ఏది? ‘భరతమాత’ యను పదము, దాని కర్థమేమి? భరతునిమాత యనిగాకాదా? శ్రీ ప్రిన్సిపాల్ గారు తాము పొరబడి యితరులను పొరబడ జేయుచున్నారు.

(5) కీర్తి కల్పకల నింపినట్టిదికదే 'భవదీయకురంగరూపమే-తాము పూర్తిగా చూచినగదా! 'కదే' 'రూపమే' యీ రెంటిలోని రెండు 'ఏ' కారములు చెప్పిన దేయర్థమును. ఇది వినుట కట్లున్నది? ఇంపుగా నున్నదా? మొదటిది యత్నికైన రెండవది యెంగులకు?

(6) కుష్మకీచరంధ్ర నిష్కాస పవన-ఇచట-16.11.78 నాటి సమాలోచనలోని వాక్యముల జూడుడు- 'బహు ప్రీహితేన సరిపోవును. దీనిని విశేషముగ గ్రహింపవలసియుండును. 'ఇచటి సమాసము సద్యస్సూర్తిగా నున్నదా? విశేషముగ గ్రహింపవలసియున్న దనిన తప్పని యర్థమా? మీకు మీరేయనుమానములను లేక త్రించికొని యిరులపై పోపు టేమి?

(7) ప్రాతపురాణములు-సమాసము విచారణీయ మనగా తాము గమనించి యుండరు. సమాస మనగా పదముల పొందిక యనియే భావము. ప్రాతపురాణ (దీనికి ప్రాతయనియు నర్థముకలదు కదా) సు+ఉ+త్తులు ఇదియును సద్యస్సూర్తకముగ నున్నదా? ఇనుపబూరెలమూకుడు (పదము) వలెనున్నది. కవిత్వము పొండితీ స్ఫోరకమగుటకంటె సద్యస్సూర్తితో నుండవలెను. కవిభావము పాతకునకు నూటిగా వెంటనే మనస్సున నాటవలెను కదా.

దినవేచ్చము, అమవసనికి (కొందరు అమవసనిని యనియు నంగును) మున్నగు వానివలె ప్రాతపురాణము కల దనిరి. ఉన్నచో ప్రాతపురాణము గలగు కాని ప్రాతపురాణము కలదా? మరల దానికి 'ప్రాతపురాణ సూక్తుల' ని సమాసమా? అయినచో 'దినవేచ్చభాగ్యము' కూడా జేయవచ్చు నన్నమాట.

8. మిత్రద్రోహ దుష్కృత్యమున్- 'దుష్కృత్యము' ఎందుచేత సాధువుకాదో

తెలిసిన సంతనింతుమనిరి. ములభపాణి నీయులైన మీకు 'దుష్కృత్యము' దుర్లభ మేకదా. అగమ్యము, దుర్గమము, దుస్సాధము, మున్నగురూపము లెట్లు నిష్పత్తి యైనచో విచారింపగల మీకు 'దుష్కృత్యము' వివరించు సుకృతము మా కట్లుండును? మీసంతోషమే మాసుకృతము.

9. 'వివేక లోభముల ఘర్షణ':- వీని సంఘర్షణమునకు ధనాకాశీడిత సంఘమున కుపదేశముగా నిన్ని పద్యము లుండవలె ననిరి. ఈ సంఘర్షణములో మూడు ముప్పదికిపైగా పద్యములున్నవి. ఈ రెండింటి సంఘర్షణమును వివరించుట కిన్ని పద్యములెంగుల కవసరము? గజేంద్రుని ప్రార్థన, దుక్కిణీ సందేశము, లేక మరొక ప్రాచీన కావ్యములోని సంఘర్షణఘట్ట మెన్ని పద్యములతో నున్నదో? పద్య సంఖ్యనుబట్టి సంఘర్షణముయొక్క విలువ నునిశ్చయించుట సరియైన పద్ధతయో? వెనుకటివారు ఇన్ని పద్యములఁ జెప్పలేక సంగ్రహించిరా? (మనకంటె) ప్రజ్ఞాచక్షులైన కవిలోని పదములు గ్రుడ్డివానిచేతి రాళ్ళుకారాదు. పద్యములసంఖ్య హెచ్చిన పాతకునకు (సహృదయులకు) విసుగు కలుగదా? ఈపద్యములలో వివేకలోభముల సంఘర్షణలోదేని కిన్ని రచింపబడినవి? తుదకు పైచేయి దేనిది (ఆఘటము లో) దీనివలన పాతకున కేమి కలుగును? ఆలోచించితిగా? కంతోక్తిగా 'ఆపద్యములన్నియు నవసరములే యని పలుకుచున్నారు.

10. వాని ప్రకటితమైన నశ్చాత్తాపమునకు అంతంతముల ఏణరాజుయొక్క అనుభవమహత్త్వమునకు భంజకముగలేదని మీ రంటిరి. ఏణరాజును బట్టితెమ్మని రాజీపట్టుదల వహించెను. రాజుయత్నించి తుదకు మహానుభావుడగు నేణరాజును గాంచెను. వానిని దర్శించి మహానందపర

వకుడయ్యెను. ఏణరాజు మహానుభావుడైనచో, రాజునకట్టి దివ్యానందము కలిగినచో నేమి కోరుకొనును? నేను నీప్రతినిధిగ రాజ్యము పాలింతును. నానింహాసనముననుండి దివ్యబోధ జేయుము. నీవు రాజ్యమునకు వచ్చినచో నేను నిన్ను జెత్తు ననిరాణి కిచ్చిన 'బాస' నెరజేరుట ప్రజలు తరించుట యను రెండు ఫలితములు కలుగును. అని ప్రార్థించెను. ఈ ప్రార్థనలో రాజులో నున్న రాజనీతి, లోక్యము, భార్యావిధేయత కన్నకుటలేదా? వాని ప్రాధాన్యము వివరింపదగియున్నదా? మరింత నూత్నముగ నాలోచించిన నేణరాజు రాజునకు సరియైన మహానుభావము కల్గించలేక పోయె ననియు భావింపనగును.

తరువాత 'దివాకర్ల' వారికి బదులుగా 'కాకర్ల' యని యుండుట ముద్రారాక్షసు మేమో యని ఏరాలోచింపలేకపోగా దీనిని సమీక్షకుని యసమగ్రదృష్టికి ముడివెట్టిరి. 'ఏణరాజు' లోనున్నది దివాకర్ల వారు కాకర్లవారగుట ముద్రారాక్షసుని భావించు నంతటి సహృదయత విచారణ పీరికి కలుగుగాక. కవి గారియందలి యభిమానముచే ఏగు విమర్శకునిపై హేళన కురిపించిరి. అది యాపక్రమ నిర్వహణోపసంహారముల యందు క్రమప్రాప్తరూప మైసాక్షాత్కరించును. విమర్శకుడు దేశ కాలాద్యభిమానాతీగుడు సహృదయుడు సమబుద్ధి. అభిమాను అందుకు భిన్నులు. అభిమానులు సహృదయ, విమర్శకులుగ, మారుటకు యత్నించిన బాగుండును.

- శ్రీ ప్రసాద్

— ... —

శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

(నీలకంఠేశ్వర శతకమునండి)

భవశబ్దోద్భవభావమోభవ! భవ
ద్భావమ్ము, తచ్చబ్రహ్మమ్
భవదాత్మకమితి, భావశబ్ద విభవ
ద్భావజిహ్వా కావ్యమున్
భవదిచ్ఛాకృతకేళి, నేననడ నీ
పద్యావళిన్ గూర్చగా
శివ! నీవ్రాయసకాడ నింతె కడయా!
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

శివవిష్ణుండగు వాడు ఘోరజ్వలి యగున్
శ్రీమద్భవన్నామ మం
త్రపు మాహాత్మ్యముచేత స్థానిపును స
ర్వజ్ఞుండగున్ భీష్మకుం
డెపుడో యీశ్వరుడై చెలంగు భవుడున్
మృత్యుంజయుండోను కొం
చెపుమేనున్ గలవాడు భూతపతియా
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

దగదొట్టన్ బయగెత్తి దేవతలు పా
దద్వంద్వమున్ బూజసే
యగ నే వత్తురా! లేక నీనిగను బు 1
త్వైయున్న యజ్ఞాఖ్యునం
దొగిఁ బీయూషమె క్రొలవత్తురా! స్ఫుర
ద్ద్యోవాహినీ ధారలా
నీగమస్కర్త గొనవత్తురా! తెలుపవే!
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

నను మ్రోగించెడు గుండె దేవళముగా,
నాయాత్మ లింగమ్ముగా
గను, రక్తమఫిషేకతోయమునుగా
గన్, బ్రేవులే పత్రిగాన్,
దినుకూడంత నివేదనమ్ముగనిటున్,
దివ్యమ్ముగాఁ గొల్వనో
చినవాడన్ జినవాడ నోపు కొలదిన్
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

త్రపురారీ! వినినాడ 2 మిత్రికిని మి
త్రిన్ గూర్చినా వంచు, నే
నిపుడీపూటకునీ 3 యసల్ చెలియనో
యీ! నీయసల్ దర్శన
మృపుడైనన్ సర మిత్రికిన్ పెరవనో
యీ! మిత్రియేపాటిదో
చెపుమాయీ! భవదీయ భూతిసరసన్
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

ముక్కంటి! నను నీచిరప్రకృతిలో
ముక్కంటి, నీకాన్యపున్
దిక్కుంటించిన నీదు జ్యోతి నిక నా
దిక్కుంటి, నామేనె నీ
యిక్కుంటిన్, మఱినిల్పితిన్ ఛవిగ నా
యిక్కుంటికిన్, నాకుపెన్
జిక్కుంటిన్ నను నొంటిగా విడచినన్
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

ఘనుడీపాటను జీవనంబులు తలన్
గల్పించుకొంటే? శివా!
నినుబోలన్ ఘనయోగి జీవనములన్
నిల్పన్ దలన్, సర్వదా
ఘనుడో వానికి జీవనంబులు దలన్
గల్గన్ గదా! వేళవ
చ్చినచో జీవనమిచ్చు వాడె ఘనుడో
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

చిరనవ్వున్ జలికించు బాణుని ముఖ
శ్రీనిన్, మహోదా త్రమై
సగసమై న కవిత్వ మెల్లు కవిహృ
చ్చాంపేయమున్, భక్తి సం
భరితమ్మో నరజన్మమున్ సతము సం
భావించు, నన్యంబుడో
నిరులున్ వాసనలున్ భవమ్ము దలపన్
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

నాకుల్ నాకన నాకు నాకన గుధన్
నాకించి నాకించి నా
శే కొంచెమ్మును నుంచలేదయిన హ
ర్షింతున్, జరామృత్యువుల్
లేకుండన్ మనులేఖులున్ గనని కేల్
శ్రేయంబు నాకమ్మెయిన్
జేకూరున్ నినుగోరు నంత ననుచున్
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

బడి నందిన్ గతెపల్లి నండె నృహరిన్
బార్వేశ్వర చెప్పాల మా
విడిపల్లిన్ మునుగోటి మచ్చాదలి మా
మిండ్లన్ మహాదేవు తం
గుడిగెన్ గుండిని గీట్ల శంకరు శకా
ఖ్యున్ రాగి తత్త్వాది నో
మృడ! ప్రోవదన్ గు సత్కవీంద్రసమితిన్
శ్రీ నీలకంఠేశ్వరా!

1 పుష్ప. బుద్ధ, 2 మృత్యువు. వడ్డి
మూలధనము, నిజగూఢము, 4 నంది
శ్రీధరరావు, గతెపల్లి సత్యనారాయణ
రాజు, అందె వేంకట రాజము, వేమూరి
లక్ష్మీనరహరిశాస్త్రి, పార్వేశ్వర గోపాల
కృష్ణశర్మ, చెప్పాలరామ కృష్ణారావు,
మామిడిపల్లి సాంబశివశర్మ, మునుగోటి
కృష్ణమూర్తి, మహమ్మదలి, మామిండ్ల
రామగౌడు, మహాదేవ శ్రీనివాసరావు,
తింగుడిగె శ్రీధరరావు, గుండివేంకటా
చార్యులు, గీట్లజనార్దనరాజు, శ్రీగాడె
శంకరయ్య, శుకశ్రీ, రాగి చిన్నయ్య
తత్త్వాది కృష్ణశర్మ.

“వెలుగుగోకివస్తూ చీకటికి బలైపోయిన యువకవి”

నూతలపాటి గంగాధరం

- శ్రీ కర్రా కార్తికేశ్వర్య.

(గత సంచిక తరువాయి)

‘ప్రభుత్వాలే లాటరీ లయ్యాయి
ప్రజలే పోషకు లయ్యారు
గజానికో ఇజం గజమై పిలిచింది
ఇజానికో నిజం భుజమై నిలిచింది’
‘చిత్రం స్థానంలో విత్తంపే లేసుకుంది
మేధాశక్తిని స్వార్థస్వరూపం వాటేసుకుంది
ప్రతినరుడూ ఒక పూర్తికాని చిత్రం
మాటలు నోటికిరాని నాటకపాత్ర.’

పేరాసతో ప్రజలలో దురాశను
పెంచే ప్రభుత్వలాటరీలు ప్రజలపోషక
త్వంలో పచ్చగా పెరుగుతున్నాయి.
అటు చెమట బిందువులు రూపాయి
లుగామారి ఒక్కణ్ణేవరి ప్రేవాడికిమాత్రం
వెలుగు. మిగిలిన వారందరికీ మిగిలేది
చీకటిమాత్రమే! పైగా ఈప్రభుత్వాలే
సామ్యవాదాన్ని వేదంలా వల్లిస్తాయి.
(అర్థం తెలిస్తేగా?) గజగజానికి ఒకొక్క
ఇజం అంకుశానికిమాత్రమే లొంగే
గజాలై నిల్చున్నాయి. విత్తం చిత్రాన్ని
చిత్తుచేసింది. మేధాశక్తిని స్వార్థ
స్వరూపం అక్రమించుకుంది. అందుకే ప్రతి
నరుడూ పూర్తికాని ‘చిత్రం’లా వెలవెల
పోతున్నాడు. చూపుల్ని తడుముకునే
పాత్రధారిలా మేధాశనకు గురౌతున్నాడు.

ఒంటిగా ప్రేమించలేను’ అంటున్నా
డీకవి.

నాకూ ప్రేమించాలని ఉంది
నా భాషను, దేశాన్ని!
చెంతకు చేరదీసి
చెక్కిలితో చెక్కిలి చేర్చి
చెలిమి కాగిట బంధించి
సిగ్గు ముసుగును తొలగించి
నాకూ ప్రేమించాలని ఉంది’

మరి ఏమిటి అభ్యంతరం? ఆదికవినాటి
ఆంధ్రభాషనే ప్రేమించాలంటే గీర్వాణ

రాణివీ అడ్డుపడక మానదు. ఆధునిక
ఆంధ్రభాషను ప్రేమించాలంటే చిలిపి
కళ్ళ ఆంగ్లదొంగసాని ‘లిప్స్టిక్’ పెదాల
ముద్దులు తప్పవు. అందుకే ఆంధ్రభాష
అనే గడుసుపడుచును ఒంటిగా ప్రేమిం
చడం సులభంకాదని ఆమె నెచ్చెలు
లనుగూడా ఏకంగా ప్రేమించడం
నేర్చుకున్నా డీకవి.

మళ్ళీ ఏదో ఆశ

‘పోనీ ఆంధ్రదేశాన్ని

అచ్చమైన నాఆంధ్ర దేశాన్నిఅయినా

అచ్చంగా మరీ పచ్చంగా

పచ్చందీపం వేసుకుని

ప్రేమించాలని మాశాను’

కాని మరో విధంగా అభ్యంతరం వచ్చి
పడింది. హైదరాబాదు నుంచి ఉరురూ
సాకి బెదురు కనులూ, అనంతపూరునుంచి
కన్నడ ప్రాధగడుసు చనులూ, చిత్తూరు
నుంచి ఆరవజవరాలి భరతనాట్యం
నడుమూ, ఒక్కసారిగా ఉక్కిరిబిక్కిరి
చేస్తే తెలుగుపడుచుతోపాటు పరిచరు
లను గూడా ప్రేమించడం అలవాటు
చేసుకున్నాడు పాపం! గంగాధరం.
అప్పుడు తీర్గిగా ఊపిరి పిల్చుకుని ఇలా
అంటున్నాడు.

‘అన్నిటిని అందరినీ ప్రేమించేశాక

నా బ్రతుకు

ఇరుకులోంచి బయటను పడ్డట్టయింది

నాభాష అన్ని భాషల జీగిబిగితో

పడు వెక్కిరిం దనీ

ఆభాగ్యం మరొక దేశభాషకు లే దనీ

మురిసి పోతున్నాను.

నాదేశం కడలి అనీ

అన్నిభాషా వాహినుల కూడలి అనీ

గర్విస్తున్నాను.’

ఓటమి కలిగినప్పుడు కూడా సెలవి
వారా నవ్వడం మంటే ఇదే నేనా!

‘మట్టిబొమ్మలు’ అనే కవితలో మను
ష్యుల మూర్ఖతకు వాపోతున్నా డీకవి.

‘మట్టిదీపాలు మాగుప్పెట్టుకుని

ఒకదాన్నొకటి వెలిగించు కొంటున్నాయి

మేఘాలు ఒకదాన్నొకటి కాగిలించుకుని

మెరుపుల్ని సృష్టించుకొంటున్నాయి.

నింగిలోని చంద్రుడు నేలమీదకు వొంగి

నీటిలో తన ప్రతిబింబం

చూసుకొంటున్నాయి.

కొమ్మమీద పక్షుల జంటలు

రెక్కారెక్కా కలిపి

కువకువ లాడుతున్నాయి.

సృష్టిస్వరూపం లేదాలు మరచి, భేదాలు
విడచి, వెలుగును నించుకొని, వెన్నెలను
పంచుకొని స్నేహాన్ని దొంగిలించుకుం
టుంటే...

‘మట్టిలోపుట్టి మట్టిలో కలిసే

మట్టి బొమ్మలు నూత్రం మధ్యకాలంలో

మూతులు ముడుచుకొని

మూర్ఖంగా దూరమవు తున్నాయి’అంటూ

మనుష్యుల ‘గడుల గడుల జీవితానికి
చింతిస్తున్నాడు.

‘పుట్టిన నాడే మృత్యువును

వెంటబెట్టుకొని వచ్చి

బ్రతికి నన్నాళ్లు మృత్యువును

తెమిలో దాచుకొని తిరిగి

ఎప్పుడోఒక నాడుచెప్పకుండాపగిలిపోయి

మట్టిలో కలిసి పోయే మట్టిబొమ్మలకు

వట్టి పట్టు దలలు పెద్దవి’ అంటూ

అల్పమైనబ్రతుకులకు అనల్పమైన గిరులు

వద్దని సమైక్యతను బోధిస్తున్నాడు.

‘అన్ని పాత్రల పదార్థం ఒక్కటే!

అన్ని పాత్రల నిర్మాణం ఒక్కటే!

మట్టి మట్టి మంచిగా పలకరించుకొని

నుమతల్ని పెంచుకొంటే

మట్టే బంగార మవు తుంది.’

కవిత్వం ఎలా ఉండాలి? అనిప్రశ్నిస్తే-
రకరకాల సమాధానాలు వస్తాయి.
అప్పుడు ఏసమాధానాన్ని ఆధారంచేసు
కొని కవిత్వను ప్రేమించాలి అని పాఠకుడు
సందేహంలో పడతాడు. నూతన పాటి
గంగాధరం ఇచ్చిన సమాధానం మాత్రం
సందిగ్ధతకి అతీతంగా గడుసుగా ఉంది.

‘జలదం జల్లు కరవాలి
అది చల్ల గుండాలి
పూవు పండు నివ్వాలి
అది లిమ్మ గుండాలి
సూర్యుడు వెలుగునివ్వాలి
అది తెలివి నింపాలి

కవిత్వంలో ఇవి మూడూ ఉండాలి’ -
దీన్నే మరింత వివరిస్తూ
‘నేడ తీర్చేది ఒకటి
శక్తి నిచ్చేది ఒకటి
ఇవి మూడూ చేకూర్చేది కవిత్వం!’

ఈ లక్షణాలు లేని కవిత్వం ఎలాఉం-
టుంది ?

‘నేడ తీర్చేది కవిత్వం
నిష్ఠుల వాన లాంటిది
శక్తి నివ్వని కవిత్వం
కుళ్ళిన పండులాంటిది
వైరస్యం కూర్చని కవిత్వం
చీకటి గుయ్యారం లాంటిది
ఏదీ లేని పాట
నరకానికి బాట’

తడబాటు లేకుండా పలికిన ఈకవిత్వ
స్థిరనిర్ణయ నవత.

‘చెడినకాన్యాసుపై కదరని చిత్రాలు’
ప్రదర్శిస్తున్నా డీతడు చూడండి.

‘పాలిక సార్లు చదివినా
ఫలానా అని బోధపడని
అరవేటికి అరవై అచ్చు తప్పుల
అండమైన గ్రంథానికి ఒక్క మండి
‘ఆగస్టు పదిహేను’ అని
హెడ్డింగు మార్చాడు
బాంబే నివాసి ఒకడు’

స్వాతంత్ర్యాన్ని అండమైన వ్యంగ్యం
తో చిత్రించిన కవిత్వం తెలుగులో బహుళ;
ఇదేనేమో !

‘పాలికేళ్లు వచ్చినా
పెళ్ళి భాగ్యానికి పోయిపోని
వృద్ధకన్య
‘స్వతంత్ర మంటే నాడే’ అన్న
గ్రామఫోను రికార్డు వింటూ కూర్చుంది’
‘సకాలంలో తడీ
సత్తువ పడని మడిని చూచి
‘పాలిక చాళ్ళు దున్ని నా
ఫలితం మాయారే!’ అని
నిట్టూర్చాడు నిరుపేదరైతు’
‘పాలికేళ్ళు సర్వీసు - తపస్సు చేసి నా
ప్రమోషన్ - వరం ఎరుగని
రెకమండేషన్ లేని గుమాస్తా-మాని
‘వందేమాతరం మందే భారతం’ అని
జపంచేస్తూ జనంలో కలిసి పోయాడు’

‘పాలిక రంగులతో
పాలికమార్లు ప్రయత్నించినా
చిత్రంలో జీవం కనిపించకపోగా
చేయితిరిగిన చిత్రకారుడు చివరకు విసిరి
‘కాన్యాసులోనే ఏవో లోపంఉం’దని
గొణుక్కొన్నాడు స్వగతంగా!’

శ్రీ ఆరుద్ర అన్నట్లు ‘స్వరాజ్యం పట్ల
లేనిపోని ఆశలు పెట్టుకొని సామాన్య
జనంతో పాటు సాహితీపరుడు కూడా
మోసపోయాడు’ అమోసము అందించిన
ఆవేదనే ఈకవిత్వారచనకు నాంది పలి-
కింది.

‘వెలుగులోనికి’ అనే టైటిల్ కవిత్వంలో
‘చీకటినుంచి వచ్చాను-వస్తూ
జీవితమే ఒకకాంతికమలం అనుకున్నాను
చిక్కుదారీనుంచి వచ్చాను
చిక్కుదారులే భూమ్మీద
పుండవనుకున్నాను
ఏడుస్తూ వచ్చాను
ఏడుపుతో ఇక పనేవుండదు

బ్రతుకు బ్రతుకంతా హాయిగా
ఆశీరా నవ్వుకోవచ్చు ననుకున్నాను’

తీరావచ్చాక తన కలలు కల్లలని
గ్రహించి, కలల్ని నిజం చేయ్యా అన్న
మహాసంకల్పంతో

‘నిరాశనుంచి వచ్చినా
అందరిలో ఆశల విత్తులు నాటి
ఆశయాల చెట్లు మొలిపిస్తాను.
వంచననుంచి వచ్చినా
మంచియాగాణిని సాగుచేసి
మానవత్వం పంటలు పండిస్తాను
అడవినుంచి వచ్చినా
ఆగణ్యాలకు సైతం ఉపస్కుధల్ని పంచే
అమరగీతికల్ని రచిస్తాను
కత్తులవం లేన మీదిననుంచి వచ్చినా
కాలం కన్నీటిని చెరిపి
కాంతిచరిత్రను సృష్టిస్తాను
చీకటినుంచి వచ్చినా
చీకటిలోకాన్ని వెలుగులోనికి
నడిపిస్తాను’ అంటూ

ఆరోగ్యమైన నిర్ణయాలతో పురోగ
మిస్తున్న ఈయనకవి

‘ఏపంచాగమూ ప్రకటించలేదు
ఈదినం ఆకాశాన్ని
ఇన్ని మేఘాలు కప్పేస్తాయని !
ఏకాద్ర, వేదా చెప్పలేదు
ఈరోజు అందరి మనసుల్లో
ఇంత చీకటి వ్యాపిస్తుందని !’

అన్నట్లుగా చీకటికి ఎల్లెపోవడం
తెలుగువారి దురదృష్టం.

‘మెత్తగా కవిత్వం పలికిన
సులిమెత్తని చిత్రమువాడు
కాలనాగు విషమునకు ఒరిగిపోయాడు
తట్టిల్లతలు మెరిపిస్తూ
విరిజల్లులు కురిపిస్తూ
మనసును మైమరపించిన
మేఘుడు లేడు కనరాదు.’

తాత్త్విక నవల - 1.

అసమర్థుని జీవయాత్ర - హేతువాద పరాస్తము

- డా. ఉప్పలపాటి శ్రీరామమూర్తి

జీవితాన్ని చూచి దాన్ని యథా తథంగా స్వీకరించలేక, తనపొని తర్కంతో వాస్తవిక జీవితాన్ని కలుషితం చేసుకుని, బ్రాహ్మ ప్రపంచంలో రాజీపడలేక, విపరీతమయిన మనోవైకల్యానికి గురై, తాను సుఖపడక, ఇతరులను సుఖపడనీయని ఒక అసమర్థుని జీవితాన్ని ప్రతిబింబించే నవల అసమర్థుని జీవయాత్ర. రచయిత గోపీచంద్ నవల్లోని కథానాయకునితో చాలవరకు తాదాత్మ్యాన్ని పొందినందువల్ల నవలారచన వాస్తవికమై సహజసిద్ధంగా పరిణమించింది. ఈనవల్లో మానసిక విశ్లేషణను రచయిత అద్భుతంగా వ్యక్తీకరిస్తాడు. కథానాయకుని మానసిక పరిణామమే రచయిత పొందడం నవల్లోని జీవత్వం.

సీతారామారావుది జమీందార్ల కుటుంబం. తాతతండ్రులు చాల గొప్పదాతలు; అని అతడు తెలిసి కొనేటప్పటికి ఆస్తి చాలభాగం గలించిపోయి వుంటుంది. అవసానదశలో వున్న తండ్రి కుమారుణ్ణి వంశం పేరు నిలబెట్ట వలసి నది గా ప్రాధేయపడతాడు. అది సీతారామారావు అజ్ఞగా తీసుకుంటాడు. తండ్రికోరికను కార్యరూపంలో పెట్టడంలో వున్న కాస్త ఆస్తిగూడా వారించి పోతుంది. జమీందారు కుటుంబంలో పుట్టిన సీతారామారావుకు సామాన్యునికి మల్లే ఉద్యోగం చేయక తప్పలేదు. ఒకరికింద ఉద్యోగం చేయడం అంటే సీతారామారావుకు తలవంపులుగా వుండేది. తనంతటివాడు ఒకరికి ఇంత పెట్టగలగాలి కాని మరొకరి క్రింద చేయిచూచి బ్రతికడం కూడని పని అనే విచిత్ర మయిన మనస్తత్వంగల వాడు సీతారామారావు. ఇంట్లో వుంటూ

నాల్గుగోడల మధ్యనే కాపురం చేస్తూ జీవితం అంతా బాధ్యతారహితంగా. కాలక్షేపం చేద్దాం అనుకుంటాడు ఉన్న ఉద్యోగం పోయేట్లు చేసుకోవడంలో అల్లునికి మళ్ళా ఉద్యోగం చూచే ప్రయత్నం మామగాను మానివేస్తారు. మామ గారు చూపించిన ఉద్యోగంపై ఆధారపడటం సీతారామారావుకి నామోషీ అయి చేసే చేసే ఉద్యోగానికి రాజీనామా చేస్తాడు. మేనమామ తన కీర్తనలైన బాకీ పద్దుకింద ఎందుకూ కొరగాని చవుక బారు పాలాన్ని అంటకడతాడు. కుటుంబం గడవటం కష్టమౌతుంది. సంపాదనా మార్గం వెదకడం సీతారామారావుకి ఇష్టంవుండదు. నిక్షేపంగా కాలం గడచిపోతూంటే బావుంటుంది. అనే మనస్తత్వంతో ఏపనీ చేయకుండా గోళ్ళు గిల్లుకుంటూ నాల్గు గోడల మధ్యనే అతను ఉండిపోతాడు.

ఉద్యోగం పోవడం, మేనమామ ద్రోహం చేయడం సీతారామారావు జీవితాన్ని పూర్తిగా మార్చివేస్తాయి. ఎక్కడలేని చికాకు అతనిలో చోటు చేసుకుంటుంది. జీవితంపై ఒక రకమయిన కసి, పగ అతనిలో మొలకెత్తుతాయి. వశంపారంపర్యంగా వచ్చిన అహంకారం సీతారామారావులోని కార్యదీక్షను పూర్తిగా నాశనం చేస్తుంది. భార్యాబిడ్డలపై తరచూ కోప్పడు తుంటాడు 'జీవిత జంజాటం పడలే' నంటాడు. ఏ విషయాన్ని గూర్చి వెంటనే ఒక నిర్ణయానికి రాలేదు. ఒకప్పుడు మంచి అనుకున్నదే మరుక్షణంలో సీతారామారావుకి చెడ్డ అవుతుంది. అనేక విధాలుగా అలోచనలు పెంచుకుని తనలో తాను మథన

పడ్తుంటాడు. చివరకు అతను అలోచించడమే ఒకతప్పు అనే నిర్ణయానికి వస్తాడు. బ్రాహ్మ ప్రపంచంలో పైవిధంగా ఘర్షణపడి ఓడిపోయానని అనుకోవడంలో సీతారామారావు అత్య విశ్వాసాన్ని కోల్పోతాడు. అతనిలో జీవితం ఎందుకు అనే ప్రశ్న తలెత్తు తుంది. జీవితం సాధ్యమయితే బ్రతికడం లేకపోలే చావడం అనే నిర్ణయానికి వస్తాడు.

నీంతో కుటుంబంలో ప్రకాంత జీవనానికి బాగా దూరమవుతాడు. తగినంత కారణం లేకుండా కూచురిపై చేయిచేసుకుంటాడు. తర్వాత బాధపడతాడు. తన బాధను అర్థంచేసుకోలేదని లోకంపై అతనికి కసి. పని మనిషిని పెట్టు కొనే తాహతులేనందు వల్ల అన్ని ఇంటిపనులు చేసి భార్య మూలబడటం సీతారామారావుకి గిట్టదు. చేతులారా జబ్బులెచ్చుకుంది అని భార్యపై కోప్పడతాడు. ఆ జబ్బుకు తన ఆశక్తతే కారణం అనీ అతడికి తెలిక పోలేను. ఆశక్తతను తొలగించుకునే మార్గం వెతకడు. పైగా దానిపై తనకి కోపం, లోకంపై తెలీని ఒకవిధమయిన ప్రతీకారవాంఛ సీతారామారావులో ఎక్కువౌతాయి.

అతనిలోని కాతన్యమే లోకానికి కనపడుతుంది కాని దానికి కారణ మయిన తన మెత్తనివృద్ధయం అంటే ఏమిటి అని స్నేహితుణ్ణి అడుగుతాడు. నరాల బలహీనత అని తెలుసుకున్న సీతారామారావుకు తనలోని వృద్ధయమార్గవం జబ్బు ఎలా అవుతుందనే సమస్య ఎదురౌతుంది తను మంచివాడు కనుకనే లోకంలో ప్రతి అన్యాయమునూ తను సహించలేక పోతున్నాడు. ఆ అసహనం తనమంచితనం వల్లనే కాని నరాలబలహీనత వల్లకాదు. మంచితనానికి నరాలబలహీనతకు సంబంధంలేదు. లోకందృష్టిలో మంచితనం నరాల బలహీనత గా కన్పిస్తుంది. తనలో ఈనరాలబలహీనత ఎందువల్ల వచ్చిందని ప్రశ్నించుకుంటాడు. 'అలోచనలవల్లనే'

నాకిన్ని అలోచనలు ఎందుకు రావాలి... ఏవనిచేయక కూర్చోటం వల్ల... నాకు ఎందుకు చేయ బుద్ధి పుట్టడం లేదు.... పరిస్థితులవల్ల... ఇక నా బాధ్యత ఏమిటి? పరిస్థితులు మార్చుకో... ఎలా మార్చను పరిస్థితుల్ని మార్చుకోవాలంటే ముందు మార్చుకోవా లనే బుద్ధి కలగాలి... అలా బుద్ధి కలగా లంటే పరిస్థితులు మారాలి... నేనేం చెయ్యను' — ఈ విధంగా సీతారామరావు తనలో తనే ప్రశ్నించుకుని సమాధానం చెప్పకుంటాడు.

తన అసమర్థతని కప్పిపుచ్చుకునేందుకు కారణాలు వెతుక్కుంటాడు. బుద్ధికి పరిస్థితులకి మధ్య వ్యత్యాసం నిర్మించుకుంటాడు. అతడికి ప్రపంచం అంతా ఏకమై హింసిస్తున్నట్లు, ప్రపంచభార మంతా తనొక్కడే మోస్తున్నట్లు, భావాలబరువుతో పాతాళానికి క్రుంగి పోతున్నట్లు అనిపిస్తుంటుంది. అభిమానం అడ్డంకచ్చి భార్యతో సహితం ముఖాముఖి మాట్లాడలేకపోతాడు. అనవసరంగా కావాలని ఆమెతో తగాదా పెంచుకొంటాడు. తను చేసేపని బాగాలేదని అతని మనస్సుకు తెలుస్తూనేవుంటుంది. అయితే ఆపని చేయకుండా వుండలేకపోతుంటాడు. తను చేస్తూన్నది మంచిపనికా దని తెలుసు. మంచిది అనుకున్నది చేయలేకపోతుంటాడు. దీనికి కారణం ఏమిటి అని ప్రశ్నించుకుంటాడు. పదార్థానికే ఆత్మకీ వున్న సంఘర్షణే ఇది అనుకుంటాడు. తాను పదార్థం ఆత్మల సంయోగ మనుకొంటాడు. తనలో పదార్థం బలమే ఎక్కువ అని, ఆత్మ దానికి లోబడి వుంటాన్న దని గ్రహిస్తాడు తన్ను తాను పట్టుకొని బలంగా గుడ్డుకుంటాడు. భార్యను కొడతాడు. ఇంటిపైని అతడికి విరక్తి. ఒక్కసారి తన పెళ్ళయిన కొత్తలోని జీవితాన్ని నెమరువేసుకుంటాడు. అప్పుడు నిద్రలుచునున చేతులు తానిపక

డెంతదూరంలో వున్నదీ, త నెంత మారి పోయిందీ తలపోసుకుంటాడు. అప్పటి తన ఫోటోలోవున్న సౌమ్యమూర్తి ఇప్పటి పికాచాకారాన్ని చూచి విచారపడుతున్నట్లు అనిపిస్తుంది. అతడికి తన శరీరం పెరుగు తున్నట్లు, ఇల్లు ఇరుకవుతున్నట్లు, కత్తుల బోనులో తాను ఇరుక్కుని పోతున్నట్లు అనిపించి భయంతో రోడ్డుమీదకు వస్తాడు. మహారణ్యాల్లోకి వెళ్ళి దారులు కొట్టి స్వేచ్ఛగా బతకా లనిపిస్తుం దతినికి సంఘం కట్టుబాట్లు, నియమాలు, ఆచారాలు, న్యాయశాస్త్రాలు ఏమీలేకుండా వుంటే తనకి హాయి నిస్తుం దనుకుంటాడు. సీతారామరావుకు లోకం అంతా గందరగోళం.

రామయ్యతాత ప్రకాంతంగా మనుషుడితో కాలం వెళ్ళబుచ్చడం చూచిన సీతారామరావుకు అసహ్యం వేస్తుంది. శీవితం పిచ్చివాడి రూపం ధరించి తనను తరుముతూంది అనుకుంటాడు సీతారామరావు. వీధిని పడతాడు. వీధిని పడ్డట్టు అతనికి తెలుసు. ఆలోచిస్తున్నది తలలోవున్న మెదడు. నడుస్తున్నవికాళ్లు. మెదడు చెప్పినట్లు చెయ్యాలని ఎక్కడుంది, అని తన అవయవాలకు సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ వచ్చిందనుకుంటాడు. రోడ్డు కూడలిలో ఇద్దరు వచ్చినట్లు ప్రవర్తించి ఒక ఉపన్యాసం ఇస్తాడు. ఒక సభిలోని పెద్దమనుష్యుల్ని బహిరంగంగా విమర్శిస్తాడు. వాళ్ళు చేసిన అన్యాయాలనీ, అక్రమాలనీ ఏకరువు పెట్టి, అసలు తప్పు ప్రేక్షకుల దని పెప్పి వాళ్ళనూ చూపిస్తాడు. ప్రేక్షకజనం రెచ్చిపోయి సీతారామరావును చితక తింతారు. సీతారామరావులో కొంతమార్పు వస్తుంది. తన భార్యను నిష్కారణంగా కొట్టినట్లు తలచి, ఆమె తుమకు పాత్రుడు కావాలని ఆరాటపడతాడు. ఇంకా అతనికి తన అసమర్థత ఏమిటో అర్థంకాదు.

(సతేషము)

తపక్షంలా

సాహితీ సామ్రాజ్య

పట్టాభిషేకము

(నవ్యభారతి వార్షిక తోత్సవ సభ)

నిజామాబాదు నగరమున ఇటీవల స్థానిక వేంకటేశ్వర దేవాలయమునందు శ్రీ ఎన్. వి. రామానుజాచార్యులుగారి అధ్యక్షతన నవ్యభారతి ప్రథమవార్షిక తోత్సవ మహాసభలు దిగ్విజయముగా జరిగినవి. మాకులూరు గ్రామ స్వస్థులము, సాహిత్యాభిమానులు నగు శ్రీ ఎన్. ఎల్. నారాయణ గారు ముఖ్యాతిథులుగా విచ్చేసిరి.

ఇబ్రహీంపట్నం వాస్తవ్యులు శ్రీ గణపతి రామచంద్రరావుగారి సహాయునిధిని నుండి, విద్యుత్కవి, అభినవతిక్కన బిరుదాంచితులు శ్రీమాన్ వేముగంటి నరసింహాచార్యులగారిని, అష్టావధాని శ్రీ ఆవధానం రంగ నాథవాచస్పతిగారిని నూట పదహార్లలో నవ్యభారతి సమ్మానించినది.

ఈ ప్రాంతమునుండి నూతనముగా ఎన్నికైన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ సభ్యులు, మధురకవి శ్రీ అంజనేయరాజంగారిని, యువకవులు శ్రీ ఎ. నూర్యప్రకాశ్ గారినికూడ సమ్మానించినది. 'ఇందురు ముండల ప్రాచీన సాహితీ వైభవము'ను గురించి కామగెడ్డి సాయం ప్రాచ్యకళాశాల ప్రిన్సిపాల్ శ్రీ తిరుళ్ళ వేంకటేశ్వరశర్మగారు ఉపన్యసించిరి.

'కవిగణపతి' శ్రీ గణపతి రామచంద్రరావుగారు ప్రాథకవులుగను కవిపోషకులుగను ప్రకృతిరచసి ప్రతి సంవత్సరము ముగ్గురు కవులను సమ్మానించుచు తెలుగు సాహితీ సామ్రాజ్యమునకు వన్నెలను రచించుచు కవిగోత్పత్తికి దోహదమొసగుచుండుట, అలనాటి శ్రీకృష్ణదేవరాయలను స్మరింపజేయుట తెలంగాణ పూర్వసుకృతమన్న అతిశయోక్తిగాదు.

వారి ఏకత్వాహితీ సేవలను గుర్తించి వారిని 'అభినవ కృష్ణదేవరాయ' బిరుదు ముతో నవ్యభారతీ తెలుగు సాహిత్య సాంస్కృతిక సమాఖ్య సమ్యనించినది.

ఉత్సవాల్లో చివరి యంశముగా శ్రీ ఎస్. వేంకటాచార్యులుగారి నిర్వహణలో నవ్యభారతీ కవిసమ్మేళనము గుసంపన్నముగా జరిగినది. కృతజ్ఞతలతో సభాకార్యక్రమము ముగిసినది.

స న్మా న స భ

శ్రీశ్రీ కవిత్వంపై సిద్ధాంతగ్రంథం వ్రాసి పి.హెచ్.డి. పట్టము పుచ్చుకొన్న శ్రీ మిరియాల రామకృష్ణగారిని సన్మానించే నిమిత్తం కళాస్రవంతి యాజమాన్యన కాకినాడలో సాహిత్య సన్మాన సభ జరిగినది. శ్రీ సోమసుందర్ సభకి అధ్యక్షత వహించిరి.

అధ్యక్షులు, శ్రీమతి డాక్టర్ పి.చిరం జీవీనీబమారి, శ్రీ ఇస్మాయిల్, శ్రీ అద్దేపల్లి రామమోహనరావు, శ్రీ కనకప్రవాసి, శ్రీ డా. పి. యస్. మూర్తి, శ్రీ పోతుల వీరాస్వామి, శ్రీ వి. వేంకటరావు ప్రముఖులు శ్రీ రామకృష్ణగారి రచనా విశేషాలను వివరించి ప్రశంసించారు. కవితాస్రవంతి పక్షాన శ్రీ రామకృష్ణగారు నూతనవస్త్రతాంబూలాదులతో సత్కరింపబడిరి. నగరంలోని కవితాభిమానులూ మిత్రులూ వారిని పూజమాణులతో ముంచెత్తినారు.

సాహిత్యోపన్యాసము

ఇటీవల రాజమండ్రి ఆంధ్రకేశరియువ జన సమితి కార్యాలయంలో సాహిత్య సభ జరిగినది. బెంగుసూరు యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసరు శ్రీ డా॥ తంగిరాల వేంకట గుబ్బారావుగారు 'వీరగాథావళి' అను విషయంపై ఉపన్యసించిరి. ప్రాచీనాధునిక సాహిత్యరీతుల్ని సవిమర్శంగా వివరించి అగ్ని ఉపాదేయాలే అని రసచమత్కారయుతమైన కవిత అన్నిటిలోనూ సమానమే అనీ అభిభాషించిరి.

శ్రీ వాల్మీకి రామాయణ

కృతిప్రదాన కవిసమ్మాన మహోత్సవములు

- వి జ్ఞ ప్తి -

శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు ఎం. ఏ. విద్యాన్ (Head of the English Department, A. S. Govt. College for Women, Kakinada) నిర్వచనముగా అధ్యాత్మరామాయణ భారత భాగవత మహాపురాణములు, శ్రీవేంకటేశ్వర విజయాదిమహాప్రబంధములును, వేణుగోపాలాదికథకములును, వేణీసంహారాదినాటకములును, పరమపవిత్ర మహర్షుల చరిత్రలు మఱియు ఇతరగ్రంథములు శతాధికములు రచించి స్వయముగఁ బ్రకటించి ఆంధ్రభాషకు ఆంధ్రదేశమునకు మహోపకారము చేసియున్నారు. సులలితపలుకుల గుంభ గుండరభాషలోఁ

గల వీరి గ్రంథము అన్నియు దైవసుఖంధములు, ధార్మికములు, భక్తిముక్తిదాయకములు.

వీరిపుడు శ్రీ వాల్మీకిరామాయణమును యథామూలముగ గుంభగుండరముగ ననువదించి బాలాయోధ్యాకాండములు తొలి సంపుటముగ (450 పుటలు రాయలు నైజాలో) ప్రకటించిరి. శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి కిది అంకితము. శ్రీమద్రామాయణ కృతిప్రదాన మహోత్సవము కవిసమ్మాన కార్యక్రమము ఫిబ్రవరిలో కాకినాడలో జరుప పెద్దలు నిశ్చయించినారు.

ఆసందర్భమున శ్రీ వేంకటేశ్వర కవీంద్రులకు శ్రీవాల్మీకిరామాయణమున రెండు మూడుసంపుటములు ప్రకటించునిమిత్తము వారి శ్రీ దేవీభాగవత ముద్రణ నిమిత్తము కొంత నిధి ప్రోగుచేసి వారి కర్పించుట ఆంధ్రుల కర్తవ్యమని ఒక కార్యనిర్వాహకవర్గ మేర్పడి సన్నాహములు చేయుచున్నది. ఈ సత్కార్యమునఁ బాల్గొన ఉదారు లండఱిని గోరుచున్నాము.

విరాళములు చెక్కులద్వారా కాని నగదురూపమున కాని 'శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు, ఎం. ఏ., రామారావు పేట, కాకినాడ-533004' అను చిరునామాకు పంపగోరుదుము. కార్యక్రమ వివరములు, ఆహ్వానసంఘ విషయములు త్వరలో అందరికి పంపగలము.

ఈ సత్కార్యమున శక్తివంచనలేక యెల్లరు తోడ్పడ మఱియుక సారి గోరుచున్నాము.

ఆహ్వాన సంఘం

కాకినాడ.

బి. వి. ఆండ్ కో., పుస్తకములు

బి. ఏ., బి. యస్ సి., బి. కాం. తరగతుల I, II సంవత్సరముల తెలుగునోట్సు (ఆంగ్ల యూనివర్సిటీ) ప్రతులు అన్నియు అయిపోవుటకు సిద్ధముగానున్నవి. కావలసినవాడు రు. 50 రూపాయలను పంపి వచ్చేసంవత్సరమునకు మాత్రే అవకాశమున్నందున పునర్ముద్రణము జరగదు.

ఇంటరు I, II సంవత్సరముల తెలుగు, ఇంగ్లీషునోట్సు; X తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ నోట్సు అన్నియు స్వల్పముగా నున్నవి. ఇంటరు తెలుగు ప్రోజునోట్సు ప్రాకుఅయిపోయినది. మరల నూతనముద్రణము పూర్తిఅయి ప్రతులు 15 నోట్సులలో అనగా ఈ జనవరి నెలాఖరుకు సిద్ధము కాగలవు.

బి. వి. ఆండ్ కో.,

6 - 8 - 7, ఇన్నీసుపేట

రాజమండ్రి - 1.

* రచయితలకు ముసవి *

సంక్షేపముగను, సామనస్యముతో, గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకు శ్రామముఖ్యము. బౌద్ధిత్వము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సముచిత గౌరవము. వాఙ్మయమున జేరదగు వివిధాంశములపై దమ రచనలు పంపి మాకు జేయూతనీయ శ్రాద్ధన. రచనలు సరళగ్రాంథికములలో గాని, శిష్టవాదపారికములలో గాని యుండవచ్చును. సలక్షణములు రసవంతములు నగు పద్యరచనలకు ప్రత్యేక స్వాగతము.

సమాలోచనముపట్ల ఆదరాభిమానములతో రచయితలు సంపూర్ణ సహకార మొనగించునందుకు సంతోషము. రచనల స్థిరములై 'సశేషములు' కాకుండునట్లు ప్రయత్నించుట మిక్కిలి అవసరము.

వివిధ ప్రక్రియలకు సంబంధించిన సంగ్రహ రచనల నాహ్వానించుచున్నాము. సమాలోచన గ్రంథవిమర్శకు (సమీక్ష ప్రత్యేక ప్రాముఖ్య మిచ్చును. సమీక్షకు పంపు గ్రంథములు రెండేసి ప్రతులు పంపవలయునని గమనింప గోరిక.

- సంపాదకు

—డ్ర

సంపాదకుడు, పి. వి. ఆండ్ కో., ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి-1.

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College,

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగం జనగర్), రాజమండ్రి-1.

చందాదారులకు

సమాలోచన మొదటి సంపుటము 1 to 24 సంచికలు 2 వాఙ్మయములుగా బైండు చేయబడుచున్నవి. రెండువాఙ్మయము వెల పోస్టేజీతోసహా రు. 18-00 లు ఎం. బి. ద్వారా పంపువారికి రిజిస్ట్రేషన్ పోస్టులో పంపబడును. వాఙ్మయములు అతిస్వల్పసంఖ్యలో మాత్రమే ఉన్నవి.

— సంపాదకుడు 'సమాల'

